

Biblioteksafgiften

*Betænkning fra udvalget til
revision af den gældende biblioteksafgiftsordning*

BETÆNKNING NR. 1148

KØBENHAVN 1988

ISBN 87-803-7478-8

Ka 00-66-bet.

B. Stougaard Jensen, Kbh.

INDHOLD	SIDE
Kapitel 1 Udvalgets kommissorium og sammensætning.....	1
Kapitel 2 Udvalgets hovedforslag.....	4
Kapitel 3 Baggrunden for udvalgets nedsættelse.....	9
3.1 Lovændringen i 1986 som en over- gangsordning.	9
3.2 Problemer med den nuværende ordning.....	13
Kapitel 4 Udvalgets forslag og overvejelser.....	25
Oversigt over indhold i kapitel 4.....	25
Kapitel 5 Økonomisk oversigt.....	64
Bilag 1 Litteraturoversigt.....	68
Bilag 2 Oversigt over afgiftssatser og -beløb m.m. i 1986 og 1987.....	70
Bilag 3 Undersøgelse af omfang af oversættelser og flerforfatterværker i bibliotekerne.....	71
Bilag 4 Bibliotekstilsynets skøn over opgørelse af biblioteksafgift.....	72
Bilag 5 Rapport fra arbejdsudvalget til under- søgelse af, om der kan opnås enighed mellem grupperne i Dansk Forfatterfor- ening om de fordelingsprincipper, der skal gælde under en nyordning af bib- lioteksafgiften.....	78

Bilag 6	Særdtalelser fra Dansk Forfatterforenings grupper, bilag 1-5 til arbejdsudvalgets beretning (her aftrykt efter Forfatteren, 1988, 5).....	88
---------	--	----

KAPITEL 1. UDVALGETS KOMMISSORIUM OG SAMMENSÆTNING

Den 13. november 1986 nedsatte Kulturministeren Udvalget til revision af den gældende biblioteksafgiftsordning.

Udvalget fik til opgave at stille forslag til en fremtidig biblioteksafgiftsordning, hvorefter også værker (bøger og andre materialer) med flere ophavsmænd, skabende og udøvende kunstnere mfl. kan få del i den almindelige biblioteksafgift.

Udvalget skulle endvidere drøfte og vurdere de økonomiske styringsmuligheder, forskellige optællingsmetoder og de fremtidige fordelingsprincipper. Heri indgik også en vurdering af, hvilke materialer og ophavsmænd (fx oversættere), der fremtidig skal være berettiget til biblioteksafgift, samt hvilke biblioteker, herunder også amtscentraler, der skal være omfattet af afgiftsordningen.

Udvalgets arbejde skal danne grundlag for den revision af Lov om Biblioteksafgift, som skal finde sted senest i folketingssamlingen 1988/89.

Udvalget fik følgende sammensætning:

Formand: Departementschef Jørgen Harder Rasmussen (Kulturministeriet)

Kontorchef Lise Roepstorff (Kulturministeriet)

Biblioteksdirektør Jan Østergaard Bertelsen (Bibliotekstilsynet)

Fagkonsulent Lise Thorup Jensen (Undervisnings- og forskningsministeriet)

Vicekontorchef Steen Illeborg (Amtsrådsforeningen)

Fuldmægtig Johnny Kristensen (Kommunernes Landsforening)

Forfatteren Hans Hansen (indstillet af Dansk Forfatterforening)

Skuespilleren Litten Hansen (indstillet af Fællesrådet for Udvøende Kunstnere og Dansk Skuespillerforbund)

Komponisten Mogens Winkel Holm (indstillet af Dansk Komponistforening, Danske Populærautorer samt Danske Jazz-, Beat- og Folkemusikautorere)

Professor H. Lund Christiansen (indstillet af Billedkunstnernes Forbund, Dansk Fotografisk Forening og Fotografisk Landsforbund)

Udvalgets medlemmer repræsenterer således ophavsmandsorganisationer, kommunale organisationer og statslige myndigheder.

Sekretærer for udvalget har været:

Bibliotekskonsulent Anna Johansen, Bibliotekstilsynet
Fuldmægtig Ida-Elisabeth Andersen, Kulturministeriet
(til 31. december 1987).

Fuldmægtig Peter van Zaane, Kulturministeriet
(fra 1. februar 1988)

Biblioteksafgiftsudvalget har afholdt 16 møder.

Udvalget har under sit arbejde nedsat et underudvalg, der skulle analysere og overveje beregningsgrundlag for den fremtidige biblioteksafgift. Underudvalget (Optællingsudvalget) har haft følgende sammensætning:

Jan Østergaard Bertelsen
Hans Hansen
Morten Hein (kontorchef, Bibliotekstilsynet)
Anna Johansen
Johnny Kristensen

På baggrund af underudvalgets drøftelser har Bibliotekstilsynet udarbejdet skøn over omkostningerne ved opgørelse til biblioteksafgift. Skønnet bringes som bilag 4.

I december 1987 blev nedsat et arbejdsudvalg med den opgave at skulle afgive en beretning til udvalget til revision af den gældende biblioteksafgiftsordning om, hvorvidt der kunne opnås samstemmighed mellem grupperne i Dansk Forfatterforening om de principper, der bør gælde for fordelingen af

biblioteksafgiften for bøger under den nyordning af afgifts-systemet, som biblioteksafgiftsudvalget forventes at ville stille forslag om. (Weincke-udvalget).

Udvalgets medlemmer har været:

Hans Hansen, formand for Dansk Forfatterforening
Suzanne Giese, repræsentant for den skønlitterære gruppe
Jesper Jensen, repræsentant for den skønlitterære gruppe
Else Faber, repræsentant for oversættergruppen
Henning Vangsgaard, repræsentant for oversættergruppen
Niels Aage Jensen, repræsentant for den faglitterære gruppe
Vagn Steen, repræsentant for lyrikergruppen
Bjørn Førde, repræsentant for børne- og ungdomsgruppen

W. Weincke, fhv. kommitteret i Kulturministeriet, har fungeret som formand

Arbejdsudvalgets rapport indgår i betænkningen som bilag 5.

København, den 9. september 1988

Jørgen Harder Rasmussen (formand)   Jan Østergaard Bertelsen

H. Lund Christiansen

Hans Hansen

Litten Hansen

Mogens Winkel Holm

Steen

Illeborg

Johnny Kristensen

Lise Roepstorff

Lise Thorup Jensen

/Anna Johansen, Peter van Zaane

KAPITEL 2. UDVALGETS HOVEDFORSLAG

Det har været forudsat, at udvalget stiller forslag om en biblioteksafgiftsordning, der bygger på særlovgivning og ikke på en ophavsretlig ordning. Dog tilstræbes der en ordning, som tilgodeser flest mulige grupper af ophavsmænd, men som samtidig sikrer et overblik over de årlige udgifter til biblioteksafgiften.

Udvalgets detaljerede indstilling fremgår af lovforslag og kommentarer (kapitel 4). Kommentarerne skal dog ikke ses som lovbemærkninger i gængs forstand, men som et resumé af udvalgets drøftelser, - med bemærkninger til de enkelte paragraffer samt præcisering af enkelte medlemmers synspunkter.

I det følgende gives en oversigt over udvalgets væsentligste forslag til en ny biblioteksafgiftslov. Sidst i kapitlet bringes en oversigt over de væsentligste særstandpunkter.

Med hensyn til afgrænsning af den berettigede personkreds foreslår udvalget:

at berettigede til biblioteksafgiften skal være alle danske skabende og udøvende kunstnere og andre, der i henhold til ophavsretslovens §§ 1,4,5,6 og 45 og til fotografilovens § 1 har ophavsret til værker, der benyttes i de biblioteker, der omfattes af afgiftsloven. Herefter vil oversættere være omfattet. I overensstemmelse med udvalgets kommissorium vil udgivere, forlæggere og producenter fortsat ikke være omfattet

at alle afgiftsberettigede, der har bidraget til et værk, skal indgå i fordeling af afgiften, fx medforfattere, illustratorer.

Udvalget foreslår endvidere følgende afgrænsning af berettigede materialer efter den nye ordning:

at alle materialer, der benyttes til udlån og til brug på stedet, principielt skal være afgiftsberettigende. Det omfatter litterære værker, musikværker, sceneværker og billedkunstværker. Undtaget er dog tidsskrifter og aviser samt værker, der ikke må benyttes uden samtykke fra rettighedshaverne, fx filmværker, video og edb-programmer

at afgiften efter den nye ordning først får virkning fremad, dvs. for værker, der er anskaffet efter ordningens ikrafttræden.

Udvalget foreslår ingen ændring af omfattede biblioteker eller af reglerne om efterlades ret til afgift i forhold til gældende ordning. Ligesom nu skal de enkelte ophavsmænd melde sig til ordningen og dansksprogede sydslesvigere samt udenlandske borgere behandles efter samme principper som i gældende lov.

Med hensyn til beregning af det statslige tilskud til den nye afgiftsordning foreslår udvalget følgende principper:

at der ved ordningens ikrafttræden fastsættes en bevilling på finansloven, der består af: 1. udgifterne til den gældende afgiftsordning, 2. vederlag til nye rettighedshavere, 3. beregnede administrationsudgifter 4. et beløb, der baserer sig på et skøn over udgifterne til det nugældende optællingsarbejde i bibliotekerne

at finanslovsbevillingen pris- og lønreguleres som nu, med en procentsats, der fastsættes på finansloven for det pågældende år

at finanslovsbevillingen ligeledes reguleres én gang årligt i forhold til udsving i antal berettigende værker

at alle materialeenheder skal vægte lige meget ved beregning af bevillingen bortset fra oversættelser, der bør vægte halvt så meget som de danske værker.

Som en væsentlig nyskabelse foreslår udvalget, at der oprettes en biblioteksafgiftsorganisation, der skal varetage administrationen og fordelingen af biblioteksafgiften mellem ophavsmænd, der er berettigede.

Med hensyn til biblioteksafgiftsorganisationens nærmere opbygning og virke foreslår udvalget:

at organisationens vedtægter godkendes af Kulturministeriet

at den ledes af en bestyrelse, hvis medlemmer udpeges af de organisationer, der repræsenterer autorer og udøvende kunstnere, hvis værker og præstationer benyttes gennem bibliotekerne

at der inden for organisationens rammer oprettes et klagenævn, der afgør tvivlsspørgsmål og tillige skal sikre, at ikke-organiserede og organiserede behandles ens med hensyn til afgiften

at organisationen udarbejder en forvaltnings- og fordelingsplan, hvori der bl.a. fastsættes nærmere regler for fordelingen mellem de forskellige ophavsmænd/kunstnerkategorier, herunder en bestemmelse om, at hver gruppe udarbejder en fordelingsplan for gruppen

at Kulturministeriet godkender, at disse planer er i overensstemmelse med forvaltningsretlige grundprincipper

at den ovennævnte finanslovsbevilling i sin helhed overføres til organisationen til fordeling og administration

at organisationen forhandler med kommunerne og staten om de økonomiske og andre betingelser for optællingsarbejdet, som danner grundlaget for beregning og fordeling af den fremtidige biblioteksafgift

at organisationen årligt indsender et revideret regnskab til Kulturministeriet. Til brug for Rigsrevisionen kan indhentes yderligere materiale til en nøjere regnskabs gennemgang.

Ovennævnte hovedforslag skal ses i lyset af en række særudtalelser fra enkeltmedlemmer eller grupperinger. Fra rettidshaver side er de væsentligste:

at man primært ønsker en biblioteksafgiftslov, der bygger på ophavsretlige præmisser og omfatter alle offentlige biblioteker

at retten til afgift arves efter de almindelige arve-regler og ophavsretslovens regler, subsidiært at børns ret til biblioteksafgift hæves fra 21 år til 24 år

at amtscentralerne omfattes: af afgiftsloven

at finanslovsbevillingen deles i en bevilling til afgift og en til administration.

Af andre særudtalelser bør følgende nævnes:

Kommunernes Landsforenings udtalelser hvoraf det fremgår, at den eksisterende optællingsmetode er meget arbejdskrævende og administrativ belastende, og at Kommunernes Landsforening ønsker stikprøveoptælling

Undervisnings- og forskningsministeriets forslag til ændret beregning, som bygger på samtidighed og er en engangsbetaling

Undervisnings- og forskningsministeriet og Kommunernes Landsforening ønsker en ensartet afgiftspolitik over for pædagogiske centraler, fællessamlinger og amtscentraler

løvrigt henstiller rettighedshavernes repræsentanter at det overvejes, om Bibliotekstilsynet mod betaling kan varetage den praktiske, daglige administration for organisationen.

KAPITEL 3. BAGGRUNDEN FOR UDVALGETS NEDSÆTTELSE

3.1 Lovændringen i 1986 som en overgangsordning

Den gældende lov om biblioteksafgift blev vedtaget i Folketinget den 4. juni 1986. Loven var en revision af den første egentlige biblioteksafgiftslov fra 1982, som havde været gældende fra den 1. januar 1983.

Ved fremsættelsen af lovforslaget understregede ministeren, at lovændringerne skulle ses som en overgangsordning. Overgangsperioden skulle anvendes til drøftelse med ophavsmændenes organisationer, kommunerne mfl. med henblik på at nå frem til en tilfredsstillende ordning med hensyn til nogle af de problemer i afgiftsordningen, som ikke blev tilfredsstillende løst med denne lovændring. Loven skal revideres senest i folketingssamlingen 1988/89.

Siden 1946 har danske forfattere og deres efterladte i henhold til en bestemmelse i biblioteksloven modtaget en afgift fra staten for folke- og skolebibliotekernes benyttelse af deres bøger. I 1964 blev oversætterne inddraget i ordningen. Oversætterne blev ikke berettiget på lige fod med forfatterne, men der blev tilvejebragt hjemmel for, at der kunne ydes legater til oversættere.

Indtil en ændring af biblioteksloven i 1975 var udbetaling af afgiften til forfatterne baseret på fordeling af en given bevilling, som var fastsat svarende til en vis procentdel af statens driftstilskud til folke- og skolebibliotekerne. Ved lovændringen i 1975 gennemførtes en ordning, hvorefter der udbetales en pristalsreguleret afgift pr. bind, hvormed den pågældende forfatter er repræsenteret på bibliotekerne.

Bevillingen fra staten indgik til og med finansåret 1978 i Dansk Forfatterfond. Fra 1979 har Bibliotekstilsynet foretaget administrationen i henhold til bekendtgørelser.

Med biblioteksafgiftsloven fra 1982 blev kredsen af berettigede udvidet til ud over forfattere at omfatte komponister,

billedkunstnere, fotografer og andre ophavsmænd til værker i bogform. Man fastholdt princippet om, at vederlaget ydes med et bestemt pristalsreguleret beløb pr. bind, hvormed ophavsmænden er repræsenteret på bibliotekerne, men samtidig blev det modificeret, idet der blev indført et system med degressivt graduerede satser. Det betyder, at en forfatter med få bind i bibliotekerne får forholdsvis mere pr. bind, end en forfatter med mange bind.

For at afbøde virkningerne af overgangen til den endelige, graduerede afgiftsskala besluttedes det at indføre den gradvist i løbet af 5 år, hvor satsernes grundbeløb samtidig blev forhøjet, således at den ville nå sit endelige leje i 1987, hvor afgiften for de første 20.000 udlånsenheder skal beregnes på basis af et grundbeløb på 3,36 kr. pr. udlånsenhed (Lov om biblioteksafgift § 2, stk. 3). Grundbeløbet udgør i 1988-prisniveau 5,24 kr.

I loven og den tilhørende Bekendtgørelse af 14. december 1983 fastlagde man nøje kriterierne for tildeling af biblioteksafgift. For at opfange nogle af de undtagelser, som er forbundet med reglerne og administrationen af dem, indførtes et rådighedsbeløb vedrørende bøger og et beløb til fordeling blandt oversættere, som fortsat ikke er berettiget til afgift.

Ved lovændringen i 1986 videreførte man de kriterier for berettigelse til og administration af biblioteksafgiften, som havde været gældende siden 1982-loven - bortset fra en enkelt ændring, som blev indført under lovbehandlingen i Folketinget og vedtaget af et flertal af folketingets partier: i henhold til lovens § 2, stk. 2 fordeles biblioteksafgiften for billedbøger ligeligt mellem ophavsmændene. Denne ordning fik virkning fra den 1. januar 1988, mens de øvrige ændringer var gældende fra 1. januar 1987.

Herudover skete der følgende ændringer: kredsen af omfattede biblioteker blev udvidet med Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde og Folkebibliotekernes Indvandrerbibliotek, og det blev indført i loven, at dansksprogede sydslesvigere er

berettigede på lige fod med danske forfattere. De to eksisterende rådighedsbeløb blev forhøjet: bogrådighedsbeløbet med 4,5 mio.kr. og oversætterbeløbet med 0,5 mio.kr., og der blev etableret to nye rådighedsbeløb: et til ophavsmænd til fonogrammer på 900.000 kr. og et til ophavsmænd til billedkunst på 30.000 kr.

Til administration og drift af de nye og forhøjede rådighedsbeløb blev der afsat 750.000 kr. det første år og 250.000 kr. de følgende år.

Til etablering af et edb-system, der gør det muligt at administrere nyordningen vedrørende billedbøger samt til udgifter i forbindelse med en særlig optælling af disse på bibliotekerne, blev der afsat 1 mio.kr.

Nyordningen forventes ikke at medføre nogen væsentlig forhøjelse af det vederlag, der skal udbetales til ophavsmændene, fordi der for de fleste billedbøgers vedkommende også tidligere er blevet betalt afgift for bøgerne til enten forfatter eller illustratør - fremover skal afgiften blot deles imellem de to.

Gennemførelsen af denne nyordning illustrerer for så vidt et af de problemer, der er forbundet med den såkaldte flerforfatterproblematik: den er svær at administrere, og administrationsomkostningerne kan forekomme for høje i forhold til det vederlag, som ophavsmændene får ud af det. Samtidig opfylder nyordningen et længe fremsat ønske fra både forfatter- og billedkunstnerside, idet man har fundet det urimeligt, at afgiften ikke kunne deles mellem to ophavsmænd, hvis bidrag begge må anses for nødvendige for værkets tilblivelse.

Det var karakteristisk, at forhandlingerne og udvalgsarbejdet i forbindelse med 1986-forslaget drejede sig mere om det, som ikke blev foreslået og gennemført, end om selve forslagens indhold.

Debatten kan sammenfattes under følgende hovedtemaer:

ophavsretlig biblioteksafgift
reglen om at afgiften kun ydes til én ophavsmand pr.
værk ("flerforfatterproblemet")
berettigelse af fonogrammer og billedkunst
oversætteres berettigelse
berettigelse af værker på amtscentraler.

En del af debatten drejede sig endelig om, hvilke problemer og forhold der skulle drøftes i en overgangsperiode.

Fra kulturministerens side blev der gjort opmærksom på, at den kraftige vækst i biblioteksafgiften (fra 48 mio.kr. i 1982 til 85 mio.kr. i 1986) skaber problemer for staten og at overgangsperioden bl.a. skulle bruges til at undersøge og afklare de styringsmæssige og økonomiske problemer og give lejlighed til drøftelser med ophavsmænd, kommuner mfl. for at kunne nå frem til en for alle parter tilfredsstillende løsning på længere sigt.

Kommunernes Landsforening gav både i forbindelse med lovrevisjonen og gentagne gange forud udtryk for utilfredshed med den optællingsmetode, der anvendes i forbindelse med biblioteksafgiften. Optællingsmetoden er meget arbejdskrævende, og er derfor en i administrativ henseende stærkt belastende ordning.

Som det fremgår af udvalgets kommissorium blev stort set alle de nævnte problemer lagt frem til drøftelse.

Udvalget fik ikke til opgave at fremlægge forslag til en ophavsretlig biblioteksafgiftsordning. Opgaven har været indenfor rammerne af en særlov, at finde frem til en ordning, som rimeligt tilgodeser de forskellige grupper af ophavsmænd, på en sådan måde, at udgifterne kan kontrolleres.

3.2 Problemer med den nuværende ordning

3.2.1 Ønsket om en ophavsretlig ordning

Fra rettighedshavernes side har man gennem flere år udtrykt ønske om, at den eksisterende biblioteksafgiftsordning, hvor retten til vederlag er fastsat i en særlov efter ganske bestemte retningslinier, ændres til en ordning, hvorefter retten til vederlag for bibliotekernes udlån af udgivne eksemplarer af beskyttede værker får hjemmel i ophavsretsloven. Med en sådan lovbestemt rettighed kan spørgsmål om vederlagets størrelse mv. gøres til genstand for forhandling.

Spørgsmålet om en ophavsretlig biblioteksafgift blev drøftet i forbindelse med Bogudvalgets arbejde i slutningen af 1970'erne. I forbindelse med Folketingets behandling af biblioteksafgiftsloven i 1982 blev der fra rettighedshaverside stillet forslag om en sådan ordning.

Kulturministeren anmodede herefter udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen om at afgive en betænkning om indførelse af en ophavsretlig biblioteksafgift og herunder belyse konsekvenserne af en sådan ordning. Ministeren anførte dog over for udvalget, at en nyordning ikke burde gøre det muligt for ophavsmændene eller deres organisationer at hindre udlån.

I 5. delbetænkning Ophavsretligt biblioteksvederlag, (Betænkning nr. 1038/1985) fra ophavsretsudvalget stiller et flertal i udvalget (formanden samt rettighedshavernes og Undervisningsministeriets repræsentanter) forslag om, at man ændrer den eksisterende biblioteksafgift til en ophavsretlig vederlagsordning. Dette vil bl.a. medføre, at alle typer ophavsmænd, alle materialer, værker og værksformer og alle biblioteker, der udlåner materiale offentligt, dvs. også forskningsbiblioteker og eventuelle privatre biblioteker med offentligt udlån samt eventuelt amtscentralerne for undervisningsmidler vil blive omfattet af biblioteksafgiften. Flertallet peger bl.a. på, at ophavsretligt biblioteksvederlag vil kunne bidrage til en afhjælpning af en række af de

urimeligheder og skævheder, som præger den nugældende lovgivning, hvor nogle grupper af skabende og udøvende kunstnere slet ikke er berettiget til afgift, og andre kun er det formelt. Flertallet foreslår, at vederlaget etableres som en såkaldt aftalelicens, der bl.a. indebærer, at der indgås kollektive aftaler mellem bibliotekerne og en fællesorganisation for rettighedshaverne, der også har bindende virkning for de rettighedshavere, der står udenfor organisationen. Endvidere vil en ophavsretlig ordning gøre det muligt at lægge administrationen over til rettighedshaverne.

Et mindretal i ophavsretsudvalget (repræsentanterne for Kulturministeriet, Fællesudvalget for folkebiblioteker og forskningsbiblioteker, Danmarks Radio og Dansk Folkeoplysnings Samråd) er enig med flertallet i, at et ophavsretligt vederlag vil kunne bidrage til afhjælpning af en række principielle mangler ved den nuværende afgiftsordning, men kan ikke tilslutte sig et rent aftalelicenssystem, som giver rettighedshaverne mulighed for at nedlægge forbud mod, at deres værker udlånes gennem de offentlige biblioteker. Mindretallet peger på, at en eventuel ophavsretlig biblioteksafgift bør udformes som en aftalelicens kombineret med tvungen voldgift eller som en generel licensordning. Endelig anfører mindretallet, at de administrative, økonomiske og andre konsekvenser af flertallets forslag synes uoverskuelige.

Betænkningen blev udsendt til høring hos en række organisationer og institutioner.

Da afgiftsloven skulle revideres i 1986, blev der som nævnt ikke fremlagt et forslag om en ophavsretlig ordning. Kulturministeren begrundede dette med, at de økonomiske konsekvenser af en sådan ordning forekom uoverskuelige i en situation, hvor de statslige udgifter til biblioteksafgift i forvejen var stærkt stigende, samt at de indkomne høringssvar ikke gav anledning til at fremme forslaget.

Fra rettighedshaverside blev der under lovbehandlingen udtrykt skuffelse og kritik. I en henvendelse til Folketingets Kulturudvalg fra en række ophavsmandsorganisationer (Dansk

Forfatterforening, Fællesrådet for udøvende Kunstnere, Dansk Musikerforbund, Billedkunstnernes Forbund, Dansk Skuespillerforbund, og tiltrådt af Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde (UBVA)) udtryktes der stærk utilfredshed med lovforslaget som helhed. Specielt hvad angår de nye og forhøjelsen af de gamle rådighedsbeløb, anfører organisationerne:

"Kulturpolitisk tages reguleringen af oversætterbeløbet samt de nye rådighedssummer til fonogrammer rav. samt billedkunst af organisationerne som udtryk for en nedvurdering og en afvisning af de pågældende områder".

"At der sker en forhøjelse på knap 4 1/2 mio. kr. til værker med flere ophavsretshavere er et skridt i den rigtige retning.

Uanset den øgede bevilling er der lang vej tilbage, før en almindelig biblioteksafgift til denne gruppe. Det er desuden uacceptabelt, at man endnu ikke har nået at inddrage værker med op til 3 ophavsretshavere i den almindelige biblioteksafgift".

Repræsentanter for et flertal af de politiske partier gav under folketingsbehandlingen udtryk for, at man så en ophavsretlig ordning som en mulig fremtidig løsning på nogle af de problemer, der er forbundet med afgiftsordningen, men udtrykte samtidig forståelse for, at en sådan ordning i øjeblikket ikke kunne gennemføres.

På et spørgsmål fra Folketingets Kulturudvalg om overgangsordningen kunne ses som udtryk for en principiel tiltræden af flertalsindstillingen i Betænkning nr. 1038/85, eventuelt i form af en successiv indførelse af en ophavsretlig ordning, svarede kulturministeren benægtende og tilføjede, at det udvalg som skulle nedsættes med henblik på udformning af en kommende biblioteksafgiftsordning, skulle arbejde på en

fortsættelse af særlovgivningen, men at en kommende særlovgivning eventuelt vil kunne indeholde en tilnærmelse til ophavsretlige principper. Denne holdning er, som det fremgår, blevet videreført i udvalgets kommissorium.

3.2.2 Reglen om at afgiften kun ydes til én ophavsmand pr. værk ("flerforfatterproblemet")

Indførelsen af en ophavsretlig biblioteksafgiftsordning er fra rettighedshavernes side blevet anført som en mulig overordnet løsning på nogle af de problemer, der er forbundet med den nuværende ordning. Blandt disse problemer har reglen om at afgiften kun ydes til én ophavsmand til et værk gennem flere år indtaget en central rolle i debatten om ordningen.

Ifølge Bekendtgørelse om biblioteksafgift, § 2, stk. 3 berettiger kun bøger og lydbøger, der er indført i bibliotekets katalog under ophavsmandens navn og som ikke indeholder bidrag af andre ophavsmænd i samme kategori (forfatter, komponist, billedkunstner, fotograf osv.) til den almindelige biblioteksafgift.

Afgørelsen af om en bog/lydbog berettiger til afgift er således afhængig af, hvorledes den er katalogiseret til Dansk Bogfortegnelse mv.

I praksis betyder det, at en bog med mere end én forfatter ikke udløser afgift til nogen af ophavsmændene.

Det betyder også, at fx en bog med både tekst og noder kun udløser afgift til den person (forfatteren eller komponisten), hvorunder bogen er registreret. Det samme gælder for bøger med både tekst og billeder.

Udgivere, redaktører, kommentatorer samt medforfattere til flerbinds- og samleværker er i almindelighed ikke berettigede.

Ophavsmænd, der efter ovennævnte regel ikke modtager biblioteksafgift, kan søge det særlige rådighedsbeløb for bøger.

Det såkaldte flerforfatterproblem er således ikke kun et problem for forfattere, men for alle ophavsmænd til værker med flere ophavsmænd. Problemet stiller sig dog noget forskelligt for egentlige flerforfatterværker, som slet ikke udløser afgift og for fx **billedværker** med både tekst og billeder, som udløser den fulde afgift til den af ophavsmændene, under hvis navn bogen er katalogiseret, fordi pågældendes bidrag betragtes som det bærende bidrag i bogen.

Mens man kunne forestille sig, at en ordning svarende til den omtalte nyordning for billedbøger kunne løse problemet for den sidstnævnte type af værker, så ville en løsning på den egentlige flerforfatterproblematik blive langt dyrere, fordi den ville udløse afgift for en stor gruppe ophavsmænd, som i princippet er afgiftsberettiget under den gældende ordning, men hvis værker på grund af katalogiseringsregler og tekniske problemer i forbindelse med optælling aldrig har udløst vederlag.

Baggrunden for reglerne om een ophavsmand er den, at så længe biblioteksafgiften beregnes på grundlag af en manuel, årlig totaloptælling i bibliotekerne er det ikke praktisk og økonomisk gennemførligt at foretage den differentierede optælling, som ville være nødvendig, hvis flere ophavsmænd til samme værk skulle dele afgiften. Men reglerne afføder et stigende antal klagesager, som viser, at det i længden er uholdbart, at biblioteksafgiftens udløsning er afhængig af katalogiseringsregler, der ikke er udformet med henblik på biblioteksafgiften, men - i overensstemmelse med internationale regler - er udformet med sigte på registrering, systematisering, opstilling og formidling i bibliotekerne.

Fra forfatterside har man da også gennem mange år kritiseret denne praksis, som man opfatter som uforståelig og uretfærdig, og stort set alle politiske partier har erklæret sig enig i synspunktet.

Det lovforslag som blev fremlagt i 1986 indeholdt ikke et forslag om afgift til alle ophavsmænd til en bog. Det forhøjede bogrådighedsbeløb skulle ses som et plaster på såret og et middel til at imødekomme nogle af de skuffede forventninger hos denne gruppe ophavsmænd.

Hidtil havde det, som nævnt, været tekniske problemer, som forhindrede denne gruppes inddragelse. Dette er ikke længere tilfældet, som det fremgår af de generelle bemærkninger til lovforslaget og af et svar fra kulturministeren til Folketingets Kulturudvalg, hvor det anføres, at det nu er teknisk muligt at inddrage bøger med op til 3 forfattere, samt værker hvortil ophavsmænd af forskellige kategorier har bidraget, når medophavsmanden skønnes at have en ligeså væsentlig betydning for værket, som den person, under hvis navn værket er registreret i bibliotekernes kataloger (fx både illustratører og forfattere til billedbøger, tegneserier og billedværker).

Begrundelsen for at lovforslaget ikke omfattede en berettigelse af flerforfatterværkerne m.m. var dels tidsmæssige, dels økonomiske. Mens det forhøjede rådighedsbeløb ville kunne få virkning fra 1. januar 1987, ville etableringen af et system til administration af egentlig biblioteksafgift for denne gruppe først kunne iværksættes, så der kunne udbetales afgift i løbet af 1989.

Den vigtigste begrundelse var dog den økonomiske. De foreløbige beregninger viste, at en ligeberettiget inddragelse af disse værker, samt fonogrammer og billedkunst ville betyde en skønnet merudgift til vederlag på 24 mio.kr. - for den altovervejende dels vedkommende til bøger med flere ophavsmænd - voksende årligt med ca. 1 mio.kr. Hertil kom betydelige udgifter til udvikling og etablering af datasystem samt løbende administrations- og driftsudgifter.

Under Folketingets forhandlinger om lovforslaget erklærede et flertal af partierne, at det fortsat er målet at inddrage flerforfatterværker på lige fod med andre værker. Der kunne dog ikke samles flertal for et ændringsforslag stillet af S og SF, om at dette skulle ske allerede ved lovændringen i 1986.

3.2.3. Berettigelse af fonogrammer og billedkunst

I takt med at musikbærende materialer og billedkunst (grafik, fotografier, plakater, reproduktioner og unikke værker) er blevet en mere almindelig del af bibliotekernes udlånsmaterialer, er ønsket vokset fra rettighedshaverside om deres ligeberettigelse i afgiftsmæssig henseende med værker i bogform.

Ved fremsættelsen af forslag til lov om biblioteksafgift i marts 1982 gav kulturministeren tilsagn om at ville iværksætte et undersøgelsesarbejde vedrørende mulighederne for at indføre en afgiftsordning for grammofonplader/bånd og for kunstværkseksemplarer.

Spørgsmålene har herefter været behandlet i 2 udvalg: Udvalget vedrørende registrering af grammofonplader/bånd i folkebibliotekerne og Udvalget vedrørende registrering af billedkunst i folkebibliotekerne. Udvalgenes konklusioner er offentliggjort i Betænkning nr. 1026 "Billedkunst og fonogrammer - registrering til biblioteksafgift".

Betænkningen indeholder bl.a. omfattende redegørelser for de nuværende aktiviteter på bibliotekerne på de respektive områder. Det fremgår heraf, at niveauet for så vidt angår både grammofonplader/bånd (fonogrammer) og billedkunst er kvantitativt stærkt svingende fra kommune til kommune. Specielt hvad angår billedkunst, er der kun få samlinger til udlån, og de fleste af samlingerne er af meget beskedent omfang.

Betænkningen indeholder desuden nøje beskrivelser af den bibliotekstekniske registrering og katalogisering af fonogrammer og billedkunst. Herunder gøres opmærksom på den

manglende edb-beholdnings- og udlånsregistrering i folke- og skolebibliotekerne. Der redegøres endvidere for den registrering mv., som sker uden for bibliotekssektoren.

Begge udvalg konstaterer, at det med meget få begrænsninger er teknisk muligt at inddrage fonogrammer og billedkunst i biblioteksafgiftsordningen.

Hvad angår fonogrammer, var det udvalgets opfattelse, at de fleste informationer, der kan blive brug for til verificering og bearbejdning ved administration af en biblioteksafgift på dette område findes i de eksisterende databaser i Bibliotekscentralen (BASIS), Nordisk Copyright Bureau (NCB), GRAMEX, KODA og Danmarks Radio, og udvalget anbefaler, at der indgås aftaler, der gør det muligt at udnytte informationerne i disse baser.

På billedkunstområdet var der endnu ikke tilsvarende centrale registreringer, men der er i betænkningen redegjort for overvejelser om etablering af sådanne, og udvalget opfordrer til samarbejde mellem eventuelt kommende edb-baser på området. Siden udvalget afsluttede sit arbejde er der etableret en særlig forvaltningssektor for billedkunst inden for COPY-DAN.

Som nævnt i det foregående afsnit indeholdt lovforslaget i 1986 ikke et forslag om, at fonogrammer og billedkunst skulle berettiges til biblioteksafgift på lige fod med værker i bogform. Begrundelsen herfor var den samme som begrundelsen for ikke at inddrage flerforfatterværkerne m.m. ved denne lejlighed.

Som en foreløbig imødekommelse af forventningerne fra denne gruppe af ophavsmænd blev der ved lovændringen som nævnt oprettet to nye rådighedsbeløb: et for fonogrammer på 900.000 kr. og et for billedkunst på 30.000 kr.

Fonogrambeløbet kan søges af komponister, forfattere, udøvende kunstnere og andre, der er repræsenteret med grammofoonplader, lydbånd og andre lydbærende materialer i bibliotekerne.

Billedkunstbeløbet kan søges af billedkunstnere, der er repræsenteret i bibliotekerne med diasserier, grafik, fotografier, plakater samt originalkunst, der ikke er fremstillet i flere eksemplarer.

Beløbene skal i lighed med det eksisterende bogrådighedsbeløb og oversætterbeløbet fordeles af udvalg nedsat af kulturministeren og med repræsentation fra ophavsmændenes organisationer. Fordelingen skal ske ud fra et skøn over ophavsmændenes kvantitative repræsentation i bibliotekerne, og således at der for fonogramernes vedkommende gælder en minimumsgrænse på 100 enheder i lighed med den grænse, der gælder for værker i bogform.

Fonogramrådighedsbeløbet, 900.000 kr., svarer til ca. en trediedel af de beløb, som Bibliotekstilsynet - med en betydelig usikkerhed - skønner, at fuld vederlagsdækning ville beløbe sig til, til musikplader/bånd og tekstbærende plader/bånd. Der ses her bort fra forfattere til værker indlæst på lydbånd, som allerede får almindelig biblioteksafgift.

Grundlaget for beregningerne er det skønnede antal danske plader/bånd.

Rådighedsbeløbet for billedkunst skønnes at udgøre en tilsvarende dækning i forhold til bibliotekernes endnu begrænsede antal af berettigende værker,.

3.2.4 Oversættere

Diskussionen om oversætteres berettigelse til biblioteksafgift er lige så gammel som afgiftsordningen. Der blev fra 1964 givet adgang til, at oversættere kunne søge legater, og med 1982-loven blev midlerne hertil fastsat i loven som et pristalsreguleret oversætterbeløb på 970.000 kr.

Beløbet som i 1986-prisniveau udgjorde 1,3 mio.kr. blev i 1986-loven forhøjet med 0,5 mio.kr.

I Bogudvalgets betænkning nr. 877/1979 foreslog et enigt udvalg, at oversætterbevillingen for tiden, indtil de tekniske forudsætninger for en automatisk, individuel oversætterafgift er til stede, bør fastsættes til 2 mio.kr., pristalsreguleret.

Udvalget var ligeledes enigt om, at fordelingen af oversætterbevillingen bør foretages på grundlag af ansøgninger og af et særligt, sagkyndigt udvalg. Et sådant udvalg, Oversætterudvalget, blev nedsat af kulturministeren efter vedtagelsen af 1982-loven.

Såvel Oversætterudvalget som en række ophavsmandsorganisationer har i henvendelser til kulturministeren påpeget, at oversætterbeløbet er helt utilstrækkeligt, såvel i forhold til det stigende antal ansøgere i perioden 1983-1986, som i forhold til den faktiske udbredte brug af oversatte værker.

Organisationerne understreger nødvendigheden af en snarlig ligestilling mellem oversættere og forfattere i overensstemmelse med tidligere hensigtserklæringer i så henseende. (Bogudvalget foreslog en individuel oversætterafgift, som skulle udgøre 1/3 henholdsvis 1/2 af forfatterafgiften. Udvalget var delt på spørgsmålet om andelens størrelse). Organisationerne finder iøvrigt, at den foreslåede forhøjelse i 1986-lovforslaget på 0.5 mio. kr. er uacceptabel lav.

Under folketingsbehandlingen af 1986-loven blev det oplyst, at antallet af ansøgere til oversætterbeløbet er steget, således at man har måttet nedsætte beløbsstørrelsen i de enkelte udbetalinger, samt at man i almindelighed må afvise oversættere med under 5 titler.

Endvidere blev det oplyst, at oversætterne vil kunne inddrages etapevis, fx i forbindelse med den edb-baserede beholdningsregistrering i bibliotekerne, og spørgsmålet om oversætterne blev herefter en del af nærværende udvalgs kommissorium.

3.2.5 Amtscentralerne

Spørgsmålet om at gøre amtscentralernes udlånsmateriale afgiftsberettigende er også et af de gamle emner i afgiftsdebatten, som er medtaget i udvalgets kommissorium.

Medens materialer på skolebibliotekerne har været omfattet af biblioteksafgift helt fra begyndelsen, har amtscentralernes materialer aldrig været det.

Begrundelsen er, at amtscentralerne ikke opfattes som biblioteker i gængs forstand. De er i første række tænkt som overbygning for skolernes egne materialesamlinger og dækker i praksis i højere grad lærebogsområdet end biblioteksområdet. Deres lovgrundlag findes i Lov nr. 239 af 12.6.1975 om amtscentraler for undervisningsmidler, og de har, i modsætning til skolebibliotekerne, aldrig været omfattet af Lov om folkebiblioteker, hvilket var forudsætningen for at blive omfattet af biblioteksafgiftsbestemmelserne.

I Bogudvalgets betænkning fra 1.979 er udvalget enig om, at der ikke skal svares afgift for bøger i amtscentraler. Bogudvalget understreger samtidig, at en klar forudsætning herfor er, at disse samlinger bevarer deres karakter af at være serviceinstitutioner til undervisningsbrug. En eventuel udvikling i retning af, at amtscentralerne påtager sig almindelige biblioteksopgaver, bør således give anledning til en fornyet overvejelse af den afgiftsmæssige status.

Ophavsretsudvalget finder det (i **Betænkning** 1038/1985 om Ophavsretligt Biblioteksvederlag) vanskeligt at afgøre spørgsmålet, om der ville kunne gøres ophavsretlige krav gældende for udnyttelsen af værker i amtscentralerne. Man peger på, at skolernes udlevering af undervisningsmaterialer til ele-

vernes brug i forbindelse med undervisningen ikke vil være omfattet af sådanne rettigheder, fordi denne anvendelse af værkerne ikke er defineret som offentlig i ophavsretlig forstand. Ophavsretsudvalget forbeholder sig derfor sin stilling, til man efter en høring af de berørte institutioner har haft mulighed for at vurdere konsekvenserne af en inddragelse af amtscentralerne.

Hvorvidt amtscentralernes udlånsmateriale skal være afgiftsberettigende beror således på, om den af Bogudvalget opstillede forudsætning for deres funktioner stadig gælder.

Forud for og under Folketingets behandling af 1986-loven gjorde en række ophavsmandsorganisationer kraftigt opmærksom på, at man fandt, at udviklingen for længst var løbet fra disse forudsætninger.

KAPITEL 4. UDVALGETS FORSLAG OG OVERVEJELSER

Oversigt over indhold i kapitel 4:

- 4.1 Indledning
- 4.2 Udkast til lovforslag
- 4.3 Kommentarer til lovforslaget og udvalgets overvejelser
  - 4.3.1 Omfattede værker og persongrupper
  - 4.3.2 Efterladdes rettigheder
  - 4.3.3 Udenlandske statsborgere
  - 4.3.4 Omfattede biblioteker
  - 4.3.5 Finanslovsbevilling
  - 4.3.6 Administration
  - 4.3.7 Klagenævn
  - 4.3.8 Optælling i bibliotekerne
  - 4.3.9 Udvalgets overvejelser om optælling
  - 4.3.10 Undervisnings- og forskningsministeriets forslag til ændret beregning
  - 4.3.11 Bemyndigelses- og overgangsbestemmelser
  - 4.3.12 Lovens ikrafttræden

4.1 Indledning

Resultatet af udvalgets drøftelser og overvejelser fremlægges i det følgende dels i form af et lovforslag, dels i form af kommentarer til lovforslagets enkelte paragraffer. I disse kommentarer er indarbejdet udvalgets overvejelser. I kapitel 5 bringes et skøn over de økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag.

4.2 Udkast til lovforslag

§ 1. Skabende og udøvende kunstnere, der i henhold til Lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker § 1 og § 45 og til Lov om retten til fotografiske billeder § 1 har ophavsret til værker, der benyttes i de i § 2 nævnte biblioteker, er berettigede til biblioteksafgift fra staten efter reglerne i denne lov.

Stk. 2. Berettigede er ligeledes personer, der i henhold til ophavsretslovens § 4, 5 og 6 har ophavsret til værker, de har

oversat, omarbejdet, bearbejdet eller overført til en anden litteratur - eller kunstart

frembragt ved at sammensætte andres værker eller dele af værker (litterære eller kunstneriske samleværker)

udarbejdet sammen med andre ophavsmænd, uden at de enkeltes bidrag kan udskilles som selvstændige værker (flerforfatterværker).

Stk. 3. Følgende værker berettiger ikke til biblioteksafgift:

tidsskrifter og aviser, såvel trykte som indlæste på lydbånd

filmværker (incl. videofilm) og edb-programmer i maskinlæsbar form

bog- og andre materialeomslag.

Stk. 4. Berettigede til at modtage biblioteksafgift efter ophavsmandens død er:

- a 1. Ophavsmandens efterlevende ægtefælle.
2. En fraskilt ægtefælle, hvis ægteskabet har varet mindst 5 år, og hvis det er fastsat ved skilsmisse, at den fraskilte ægtefælle har ret til underholdsbidrag.
3. En efterlevende person, med hvem ophavsmanden levede i ægteskabslignende forhold eller samlevede på dødstidspunktet, såfremt forholdet har varet i mindst 5 år.

4. Enhver af disse personer er berettiget så længe vedkommende ikke har indgået nyt ægteskab eller etableret et samlivsforhold.
- b Børn under 21 år af en afdød ophavsmand, hvis den anden af deres forældre er død eller ikke er berettiget.
- c Hvis ophavsmanden efterlader sig flere berettigede, deles vederlaget ligeligt mellem dem.

Stk. 5. Berettigede til at modtage afgift efter loven er danske statsborgere og dansksprogede sydslesvigere. Udenlandske statsborgere kan opnå ret til biblioteksafgift, hvis de har en særlig mere vedvarende tilknytning til Danmark.

Stk. 6. For personer, der modtager biblioteksafgift i henhold til § 1, stk. 4 stilles ikke krav om dansk statsborgerskab.

§ 2. Loven omfatter folkebibliotekerne, folkeskolens biblioteker, Folkebibliotekernes Depotbibliotek, Søfartens Bibliotek, Folkebibliotekernes Indvandrerbibliotek og Statens Bibliotek og Trykkeri for Blinde.

§ 3. På den årlige finanslov fastsættes en bevilling til dækning af biblioteksafgiften og administration af denne.

Stk. 2. Bevillingen beregnes på grundlag af antallet af berettigende værker i bibliotekerne.

Stk. 3. Ved beregning af bevillingen vægter alle **materiale-**enheder lige meget bortset fra oversættelser, der vægter halvt så meget som danske **værker**.

Stk. 4. Bevillingen reguleres een gang årligt i forhold til udsvingene i antal berettigende værker og pris- og lønreguleres med en procentsats, der fastsættes på finansloven for det pågældende år.

§ 4. Bevillingen overføres til en organisation, dannet til formålet. Organisationens vedtægter skal godkendes af Kulturministeriet.

Stk. 2. Organisationen ledes af en bestyrelse, hvis medlemmer udpeges af de organisationer, der repræsenterer autorer og udøvende kunstnere, hvis værker og præstationer benyttes gennem bibliotekerne.

Stk. 3. Rettighedshaverne fordeler selv beløbet gennem den fælles organisation i henhold til en plan, der skal godkendes af Kulturministeriet.

Stk. 4. Organisationen indsender årligt et revideret regnskab til Kulturministeriet. Til brug for Rigsrevisionen kan indhentes yderligere materiale til en nøjere regnskabs gennemgang.

Stk 5. For at få del i biblioteksafgiften skal den enkelte ophavsmand selv melde sig til organisationen og meddele de nødvendige oplysninger.

Stk. 6. Retten til biblioteksafgift er personlig og uoverdragelig og kan kun ydes til den berettigede eller efter dennes død til de personer, der i henhold til § 1, stk. 4 er berettiget til den.

Stk. 7. Beløb, som af økonomiske, administrative eller andre grunde ikke kan fordeles individuelt, kan fordeles til fælles formål.

§ 5. Der nedsættes et klagenævn, der afgør retskonflikter og tvivlsspørgsmål, der måtte opstå ved administrationen og fordelingen af biblioteksafgiften.

Stk. 2. Nævnet består af organisationsudpegede medlemmer, valgt af sektorerne. Det tiltrædes endvidere af et uafhængigt sagkyndigt medlem.

§ 6. Til brug ved fordelingen af de indkomne midler har organisationen ret til at få foretaget optælling af bibliotekernes materialer.

Stk. 2. Organisationen forhandler med kommunerne og staten om betingelserne for en optælling.

§ 7. Kulturministeren udfærdiger efter forhandling med Undervisnings- og forskningsministeren nærmere regler om lovens **gennemførelse**, herunder overgangsbestemmelser for værker, der er anskaffet før nyordningens ikrafttræden og som berettiger til afgift eller andel af rådighedsbeløb i henhold til reglerne i bekendtgørelse nr. 505 af 25. juni 1986 af lov om biblioteksafgift.

§ 8. Loven træder i kraft den... og gælder for værker, der er anskaffet efter ordningens ikrafttræden.

4.3 Kommentarer til lovforslaget og udvalgets overvejelser

Der henvises efter hvert afsnits overskrift til den paragraf i lovforslaget (=LF), som afsnittet omhandler.

4.3.1 Omfattede værker og persongrupper (LF § 1, stk. 1-3)

Gældende lov

Efter den gældende afgiftslov har danske forfattere, komponister, billedkunstnere, fotografer og andre, hvis værker i bogform eller indlæst på lydbånd benyttes i de af loven omfattede biblioteker, ret til biblioteksafgift.

I praksis er der imidlertid som tidligere nævnt nogle indskrænkninger, fastsat i bekendtgørelsen. Det afgørende kriterium for udløsning af afgift er, om bogen er indført i Dansk Bogfortegnelse under ophavsmandens navn og der ikke er mere end **én** ophavsmand af samme kategori.

De forfattere mfl. der rammes af disse indskrænkninger, kan søge om at få del i et rådighedsbeløb for bøger. Det gælder fx forfattere til værker med flere forfattere, redaktører, illustratører, fotografer og komponister.

Oversættere, der ikke er omfattet af reglerne om almindelig biblioteksafgift, kan søge om at få andel i et rådighedsbeløb for oversættere.

Fra 1987 kan komponister, forfattere, udøvende kunstnere og andre, der er repræsenteret med grammofonplader, lydbånd og andre lydbærende materialer i bibliotekerne søge om andel i et rådighedsbeløb for fonogrammer.

Ligeledes fra 1987 kan billedkunstnere, der er repræsenteret med diasserier, grafik, fotografier, plakater samt **originalkunst**, få andel i et rådighedsbeløb for billedkunst.

Udvalgets forslag og overvejelser vedrørende berettigende værker

Alle materialer, der benyttes i bibliotekerne til udlån og til brug på stedet (**præsensbenyttelse**) skal i princippet være afgiftsberettigende. Det omfatter umiddelbart litterære værker, musikværker og billedkunstværker, der i henhold til Ophavsretslovens §§ 23 og 25 må udlånes og vises offentligt uden tilladelse fra ophavsmanden.

Udvalget mener dog, at tidsskrifter og aviser ikke bør berettigede, da det vil være for vanskeligt og uoverskueligt at administrere.

Kort/plancher, som i ophavsretsloven (§ 1, stk. 2) henregnes til litterære værker, berettiger ikke til afgift efter nu-gældende afgiftslov.

Udvalget mener, at denne materialetype med henvisning til ophavsretsloven skal berettigede til afgift i fremtiden.

Udvalget mener ikke, at man på nuværende tidspunkt skal inddrage filmværker (incl. videofilm) i overvejelserne, da disse værker efter ophavsretslovens bestemmelser ikke må udlånes eller udlejes til almenheden uden ophavsmandens samtykke (præciseret i lovforslag L 153, som Kultur- og Kommunikationsministeriet fremsatte den 14. januar 1988).

Hvis ophavsretsloven ændres, så at udgivne filmværker/videofilm må udlånes frit i lighed med bøger, musikalske værker og kunstværker, bør filmværker inddrages i afgiftsloven.

Også edb-programmer i maskinlæsbar form har udvalget udeladt af dets overvejelser, da de ikke må benyttes uden ophavsmandens samtykke.

På grund af de økonomiske konsekvenser foreslås det at ordningen først får virkning fremad, dvs. den skal gælde værker, der er anskaffet efter lovens ikrafttræden.

Udvalgets forslag og overvejelser vedrørende berettigede persongrupper

Udvalget foreslår, at berettigede til biblioteksafgift skal være alle danske skabende og udøvende kunstnere og andre, der i henhold til ophavsretslovens § 1,4,5,6 og 45 og til fotografilovens § 1 har ophavsret til værker, der benyttes i de i lovforslagets § 2 nævnte biblioteker og som efter udvalgets forslag berettiger til afgift.

Da udvalgets kommissorium ikke lægger op til indførelse af en ophavsretslig afgift, er der enighed i udvalget om at fortolke kommissoriet således, at producentsiden (udgivere, forlæggere, producenter, producere) ikke skal omfattes.

Alle afgiftsberettigede, der har bidraget til et værk, skal i fremtiden indgå i fordelingen. Om afgiften udløses må således ikke være afhængig af værkets katalogisering og regi-

strering i Dansk Bogfortegnelse. Det betyder først og fremmest, at medforfattere også vil have mulighed for at få afgift.

Der er enighed i udvalget om, at forslaget omfatter forfattere, tekstforfattere, komponister, librettister, billedkunstnere, illustratører, fotografer og oversættere samt udøvende kunstnere (musikere, sangere, skuespillere).

Det har dog været den altovervejende opfattelse i udvalget, at omslags- og coverillustrationer ikke skal berettige til afgift.

Det har været drøftet om fotografer, der reproducerer billedkunstneres værker, studiemusikere, korister, redaktører, arrangører og bearbejdere/gendigttere skal være afgiftsberettigede, eventuelt vægte mindre ved fordelingen. Udvalget ønsker ikke at tage stilling hertil. Hvad angår berettigelsen henvises til fortolkning af ovennævnte paragraffer i ophavsretsloven. Med hensyn til en eventuel mindre vægtning ved fordelingen af vederlaget, henvises til udvalgets forslag om, at principperne for fordeling fastsættes i den organisation, der skal dannes til administration af biblioteksafgiften.

Udvalget har ligeledes drøftet, om indlæsere af lydbøger vil være berettigede til afgift. Det er et ofte fremsat krav, at denne indlæsning skal være så neutral som mulig, fordi den udgør et redskab til formidling af et litterært værk til læsehandicappede, som ikke er i stand til at læse selv. Som følge heraf er det blevet hævdet, at der ikke er tale om en selvstændig kunstnerisk præstation.

Forlagene lader imidlertid i stigende grad skuespillere indlæse med henblik på også at få ikke-neutrale indlæsninger. Endvidere mente flere, at lydbøger, klausulerede til brug for læsehandicappede, i stigende grad lånes af

ikke-læsehandicappede. Det blev tillige oplyst, at der føres forhandlinger om at frikøbe de klausulerede lydbøger, der findes i bibliotekerne, så at disse legalt kan udlåne også disse lydbøger til alle, samtidig med at produktionen i fremtiden finder sted på almindelig forlagsbasis.

Efter den gældende ophavsretslovs § 45 er en indlæser beskyttet som udøvende kunstner uanset indlæsningens kvalitet, når blot det indlæste værk er beskyttet. Loven stiller ikke krav om nogen præstationshøjde for selve indlæsningen. En henvisning til den gældende § 45 vil således berettigede "neutrale" indlæsere til biblioteksvederlag, medmindre det indlæste er ubeskyttet, fx nyheder, meddelelser o.lign. Ophavsretsudvalget har i betænkningen om beskyttelse af udøvende kunstneres præstationer fra 1982 stillet forslag om, at man skulle overgå til en selvstændig præstationsbeskyttelse for de udøvende. En henvisning til en bestemmelse af denne karakter ville kunne give problemer, hvis man ønskede sikkerhed for, at alle neutrale indlæsere skulle have biblioteksvederlag, men det er indtil videre tvivlsomt, om og i givet fald hvornår udvalgsforslaget vil blive gennemført.

Under den nugældende afgiftsordning kan alle indlæsere af lydbøger søge rådighedsbeløb for fonogrammer, idet der ikke i lovgivningen eller under forberedelserne til den er undtaget nogle typer (neutrale) indlæsninger.

Udvalget konkluderede, at det vil være meningsløst at arbejde med en sondring mellem neutrale og ikke-neutrale indlæsninger beregnet på forskellige lånergrupper. Alle indlæsninger bør derfor berettigede til afgift. Dog undtages indlæsninger af tidsskrifter og aviser, analogt med at udvalget foreslår, at trykte tidsskrifter og aviser ikke skal berettigede.

4.3.2 Efterlattes rettigheder (LF § 1, stk. 4)

Gældende lov

Ifølge Bekendtgørelse nr. 607 af 21. september 1987 om Biblioteksafgift er følgende berettigede til at modtage biblioteksafgift efter ophavsmandens død:

- 1 Ophavsmandens efterlevende ægtefælle.
- 2 En fraskilt ægtefælle, hvis ægteskabet har varet mindst 5 år, og hvis det er fastsat ved skilsmisse, at den fraskilte ægtefælle har ret til underholdsbidrag.
- 3 En efterlevende person, med hvem ophavsmanden levede i ægteskabslignende forhold eller samlevede på dødstidspunktet, såfremt forholdet har varet i mindst 5 år.

Enhver af disse personer er berettiget så længe vedkommende ikke har indgået nyt ægteskab eller etableret et samlivsforhold.

- 4 Børn under 21 år af en afdød ophavsmand, hvis den anden af deres forældre er død eller ikke er berettiget.

Hvis ophavsmanden efterlader sig flere berettigede, deles vederlaget ligeligt mellem dem.

Udvalgets forslag og overvejelser

Rettighedshavernes repræsentanter har i udvalget udtrykt ønske om, at der i afgiftsloven bliver fastsat regler, der svarer til ophavsretslovens regler, dvs. at retten til afgift arves efter de almindelige arveregler og består indtil 50 år efter ophavsmandens dødsår, henholdsvis 50 år efter udgangen af det år, da den udøvende kunstners fremførelse fandt sted.

Såfremt denne ændring ikke gennemføres, foreslår rettighedshaverne, at aldersgrænsen for børns ret til biblioteksafgift hæves fra 21 år til 24 år.

De statslige og kommunale repræsentanter kan ikke gå ind for forslaget om, at retten til afgift skal følge de almindelige arveregler. Her er tale om en offentlig ydelse, fastsat i en særlov, ikke en ophavsretlig ydelse. Dertil kommer, at almindelig arveberettigelse ville være særdeles udgiftskrævende og svær at styre.

De statslige og kommunale repræsentanter kan heller ikke gå ind for at hæve aldersgrænsen for børns ret til biblioteksafgift.

4.3.3 Udenlandske statsborgere (LF § 1, stk. 4 og 5)

Gældende lov

Ved ændringen af afgiftsloven i 1986 blev dansksprogede sydslesvigere berettigede til afgift på lige fod med danske statsborgere. Udenlandske statsborgere kan opnå ret til afgift, hvis de har en særlig mere vedvarende tilknytning til Danmark. Ved vurderingen lægges der især vægt på, at ansørgerne har fast bopæl i Danmark samt at de (for forfatterens vedkommende) skriver på dansk og at originaludgaverne af deres værker udgives på danske forlag/af danske producenter.

For musikgrupper, orkestre og kor, der søger kollektivt om andel i rådighedsbeløb for fonogrammer, indebærer bestemmelsen bl.a. at hovedparten af medlemmerne skal være danske statsborgere. I tvivlstilfælde bilægges ansøgningskemaet en redegørelse for gruppens tilknytning til Danmark.

For personer, der efter ophavsmandens død er berettigede til at modtage biblioteksafgift stilles ikke krav om dansk statsborgerskab.

Udvalgets forslag og overvejelser

Udvalget har ikke fundet anledning til at foreslå ændringer i disse bestemmelser.

4.3.4 Omfattede biblioteker (LF § 2)

Gældende lov

Den nugældende afgiftslov omfatter folkebiblioteker, folkeskolens biblioteker, Folkebibliotekernes Depotbibliotek, Søfartens Bibliotek, Folkebibliotekernes Indvandrerbibliotek og Statens Trykkeri for Blinde. Bøger i fx amtscentraler for undervisningsmidler og forskningsbiblioteker er ikke omfattede af loven.

Udvalgets forslag og overvejelser

Med udgangspunkt i de biblioteker, der er omfattet af gældende lov har udvalget diskuteret, hvorvidt området skal udvides, indskrænkes eller bevares som det er nu. Ministeriets repræsentanter har givet udtryk for, at så længe vi har en speciallov er der ikke grundlag for at udvide med flere bibliotekstyper.

Rettighedshavernes repræsentanter i udvalget tager forbehold overfor denne udtalelse, idet de principielt ønsker, at loven skal omfatte alle bibliotekstyper, dvs. også forskningsbiblioteker og amtscentraler.

Diskussionen har herefter drejet sig om skolebibliotekernes **forbliven** i afgiftsordningen og om amtscentralernes inddragelse i den. På grundlag af denne diskussion og af udtalelser i Bogudvalgets betænkning fra 1979, hvortil der ofte blev henvist under diskussionen, kan følgende forskellige synspunkter opridses:

Argumenter imod, at skolebibliotekerne omfattes

der er ikke begrundelse for at yde afgift for den kategori af bøger, der produceres direkte med henblik på undervisning og ikke med sigte på salg til det almindelige publikum

skolebibliotekerne er ikke offentlige biblioteker på samme måde som folkebibliotekerne, idet de henvender sig til den begrænsede kreds, der udgøres af den enkelte skoles lærere og elever. Skolebibliotekerne er en pædagogisk foranstaltning. Den sædvanlige begrundelse for ydelse af biblioteksafgift, nemlig den særligt intensive udnyttelse af bøger, der finder sted gennem almenhedens brug af bøgerne, kan næppe anvendes for skolebibliotekernes vedkommende

at skolebibliotekerne indgår som grundlag for afgiftsberegningen, er nærmest udtryk for en "historisk automatik"

hvis skolebibliotekerne tages ud af ordningen vil det betyde en afgørende lettelse af optællingsproblemerne; dels fordi mængden af berettigede værker reduceres; men primært fordi edb-registreringen af materialer udvikler sig langt hurtigere på folkebiblioteksområdet end på skolebiblioteksområdet.

Argumenter for at skolebibliotekerne omfattes

det er en kvalitetsmæssig nedvurdering af de bøger, der er skrevet for børn i forhold til dem, der er skrevet til voksne, når man siger, at bøger, der er produceret direkte med henblik på undervisning, ikke skulle berettige til afgift. Det vil ikke være rimeligt at behandle de forfattere, der er repræsenteret i skolebibliotekerne anderledes end dem, der er repræsenteret i folkebibliotekerne

en forringelse af vilkårene for de forfattere, hvis materialer udlånes fra skolebibliotekerne, vil få virkning for de materialer, der for fremtiden vil være til rådighed for skolebibliotekerne, og det vil forringe vilkårene for en dansk børnebogsproduktion

en afskaffelse af afgiften for skolebibliotekernes vedkommende ville medføre, at de små oplag af fx børnebøger næppe vil komme på markedet, og at man på den måde vil indskrænke bredden i udgivelserne

den ved loven af 1946 indførte ordning fastslog udtrykkeligt, at der skal ydes afgift både for bøgerne i folkebibliotekerne og for bøgerne i skolebibliotekerne. Samtlige forfattere, uanset hvem de var og hvad de skrev, skulle have en erstatning fra det offentlige, når deres bøger blev udlånt gratis

skolebibliotekerne i folkeskolen er blevet fastholdt i lov om folkebiblioteker og dermed i en kulturpolitisk lovgivning

en forventet udvikling af skolerne som kulturcentre kan medføre et offentligt udlån fra skolebibliotekerne

hvis skolebibliotekerne udelukkes med den begrundelse, at materialerne kun er til undervisningsbrug, må ophavsmændene overveje at kræve det almindelige udlån til fritidsbrug lukket, hvilket ingen (og slet ikke børnene) formentlig ønsker

de kommunale optællingsproblemer kan ikke tages alvorligt som argument mod skolebibliotekerne. Det er et teknisk problem, hvis løsning ikke skal gå ud over ophavsmændene.

Udvalget diskuterede herefter, hvorvidt Amtscentralernes samlinger burde være omfattet af afgiftsordningen.

Amtscentralerne for undervisningsmidler har i henhold til Lov nr 239 af 12. juni 1975 om amtscentraler for undervisningsmidler til opgave: 1) at sørge for oplysning om undervisningsmidler, herunder yde rådgivning og vejledning til lærere mfl. i amtskommunen på grundlag af amtscentralernes samling af undervisningsmidler, 2) at foretage udlån af materialer til de i amtskommunen beliggende skoler og andre undervisningsinstitutioner, 3) at yde teknisk bistand til lærere i amtskommunen ved fremstilling af egne undervisningsmaterialer og 4) mod vederlag at yde biblioteksteknisk bistand til de skoler og andre undervisningsinstitutioner i amtskommunen,, som ikke på anden måde kan få sådan bistand.

Med hensyn til den egentlige udlånsaktivitet er den at betragte som en videreførelse af de tidligere fælleskommunale samlinger og skolecentralers virksomhed. Der er her tale om udlån af materialer af supplerende karakter i forhold til de enkelte uddannelsesinstitutioners grundsamlinger.

Amtsrådsforeningen oplyser i et notat til udvalget, at "udlån af materialer for bøgernes vedkommende hovedsagelig foregår i sæt, minimum 5 eksemplarer; de øvrige materialetyper udlånes kun i forbindelse med undervisning. For så vidt som der foregår udlån (= hjemlån) af enkeltteksemplarer, sker dette kun til undervisere som led i forstudiet til undervisningsprojekter samt eventuelt via en lærer til deltagerne i pilotprojekter og lignende. Der er således ikke adgang for almenheden til at benytte amtscentralernes samlinger. "

Rettighedshavernes repræsentanter er ikke enig i amtsrådsforeningens argumentation. De mener, at amtscentralerne er totalt integreret i bibliotekssystemet, og at integrationen i selve bibliotekssystemet er blevet mere og mere fremtrædende i de sidste 10 år. Amtsentralerne fungerer som overbygning på skolebibliotekerne på samme måde som centralbiblioteker gør i forhold til folkebibliotekerne, og der er ingen principiel forskel på skolebibliotekets bøger og amtscentralens. De indgår i et eentydigt og eenstrenget forsyningssystem.

Rettighedshaverne mener, at integrationen, som er bestemt af rimelige rationaliseringshensyn, bl.a. viser sig ved, at der ifølge statistikken er sket en langt stærkere stigning i amtscentralernes klassesætsamlinger end i skolebibliotekerne. Herved er forfatterne blevet " snydt ", og de må kræve at afgiftsloven omfatter amtscentralerne.

Amtsrådsforeningen kan ikke anerkende rigtigheden af rettighedshavernes synspunkter på de sidste 10 års udvikling. Amtsentralernes samlinger og udlånsfrekvens har ændret karakter i overensstemmelse med den ændrede undervisningspraksis. Men deres supplerende funktion i forhold til beholdningen af undervisningsmaterialer i amtets undervisningsinstitutioner har ikke ændret sig. Der foreligger ikke nogen samlet opgørelse over, hvordan det er gået med at realisere intentionen i bemærkningerne til amtscentralloven om gensidige låneveje. En stikprøve på landets største amtscentral vidner imidlertid ikke om en øget integration af amtscentralerne i det øvrige bibliotekssystem.

Fra Undervisnings- og forskningsministeriets og fra Kommunernes Landsforenings repræsentanters side blev det bemærket, at en ensartet afgiftspolitik over for pædagogiske centraler, fællessamlinger og amtscentraler kunne være rimelig, da brugen af materialerne er identisk. Undervisnings- og forskningsministeriets repræsentant ønsker ikke herved at tage stilling til, hvorvidt de pædagogiske centraler og fællessamlinger skal udtages af ordningen eller amtscentralerne skal ind.

Det kan herefter konkluderes, at der ikke i udvalget har kunnet opnås enighed om, hvilken kreds af biblioteker, der skal omfattes af afgiftsordningen. Lovforslagets tekst baseres på den gældende ordning, hvorefter skolebiblioteker er omfattet, amtscentraler ikke.

4.3.5 Finanslovsbevilling (LF § 3)

Gældende lov

Efter gældende lov ydes afgiften årligt med et beløb pr. udlånsenhed, der registreres og udlånes særskilt. Udlånsenheden for bøger er et bind, for lydbøger en mappe/kassette med et eller flere lydbånd.

Afgiften beregnes på basis af et grundbeløb ud fra en gradueringssskala, således at der udbetales en højeste sats for de første 20.000 udlånsenheder. Afgiften for de følgende 40.000 udlånsenheder beregnes på basis af halvdelen af grundbeløbet pr. udlånsenhed, for de næste 60.000 udlånsenheder beregnes afgiften på basis af 1/3 af grundbeløbet pr. udlånsenhed og så fremdeles. Grundbeløbet, der tidligere pristalsreguleredes, reguleres fra 1987 årligt med en procentsats, der fastsættes på finansloven for det pågældende år, jfr. Lov nr. 948 af 23. december 1986 om ændring af automatiske reguleringsbestemmelser i tilknytning til statens udgiftsbudget.

For at afbøde virkningerne af overgangen til den endelige graduerede afgiftsskala der indførtes i forbindelse med vedtagelse af loven i 1982, besluttedes det at indføre den gradvist i løbet af 5 år, således at den har nået sit endelige leje i 1987. I bilag 2 ses en oversigt over afgiftssatser og -beløb i 1986 og 1987.

Udvalgets forslag

Udvalget foreslår, at der ved lovens ikrafttræden fastsættes en bevilling på finansloven, der består af:

- 1 Det beløb, som biblioteksafgiften (incl. rådighedsbeløb) på det tidspunkt udgør.

2 Et beløb der vil kunne dække vederlag til rettighedshavere, hvis værker ikke p.t. udløser almindelig biblioteksafgift efter gældende afgiftslov, dvs. rettighedshaverne til bl.a.

- flerforfatterværker
- plader/bånd
- billedkunst
- diasserier
- oversættelser (oversættere).

3 Et beløb, der tager udgangspunkt i det beløb, som den statslige administration koster på det pågældende tidspunkt, og med hensyntagen til øget administration p.g.a. de nye områder.

4 Et beløb, der skønnes at dække bibliotekernes arbejde med optælling (modregnes i de kommunale bloktilskud).

Udgifterne til administration centralt og omkostninger ved optælling i bibliotekerne udredes herefter af den i lovforslagets § 4 foreslåede organisation.

Udvalget peger i denne forbindelse på, at den fremtidige administration bør søge at indgå aftaler, hvorefter der kan ske udnyttelse af informationer i eksisterende edb-baser fx Bibliotekscentralen, COPY-DAN, GRAMEX, KODA, NCB.

Beregning af finanslovsbevillingen

Finanslovsbevillingen reguleres een gang årligt i forhold til udsvingene i antal berettigende værker. Det har været et vigtigt formål (jfr udvalgets kommissorium), at en nyordning skulle lette den økonomiske styring af udgifterne til afgiften bl.a. ved, at man ved finanslovens vedtagelse kender det beløb, der skal udbetales til biblioteksafgift i det pågældende finansår. Det er endvidere vigtigt, at det beløb, som skal udbetales, beregnes på samme grundlag og reguleres på samme måde som den bevilling, der optages på finansloven. Det forudsætter, at der sker en optælling i bibliotekerne

til brug for begge formål. Udvalget foreslår derfor, at bibliotekerne efter nyordningens ikrafttræden indberetter til biblioteksafgiftsorganisationen (BAO, jf. afsnit 4.3.6), alle materialer, der anskaffes og efterhånden også kasseres. BAO optæller derefter antallet af berettigende materialer indenfor de enkelte materialekategorier til brug for såvel beregning af finanslovsbevillingen som fordelingen af bevillingen. Også beregningen af den første finanslovsbevilling efter den nye ordning sker på denne måde.

Finanslovsbevillingen pris- og lønreguleres som nu med en procentsats, der fastsættes på finansloven for det pågældende år i henhold til Lov nr. 948 af 23. december 1986 om ændring af automatiske reguleringsbestemmelser i tilknytning til statens udgiftsbudget.

Rettighedshaverne foreslår, at finanslovsbevillingen deles i en bevilling til afgift og en til administration. Det ville kunne forebygge eventuelle konflikter vedrørende administrationsomkostningerne, fx i det øjeblik nye rettighedshavere inddrages med øget administration til følge.

De **statslige** og kommunale repræsentanter foretrækker en samlet bevilling. Det vil harmonere med den foreslåede organisations selvstændighed i forbindelse med administration og fordeling af bevillingen.

Udvalget har drøftet, om en udlånsenhed ved tilvejebringelsen af finanslovsbevillingen skal vægte lige meget for alle materialer. Der er enighed om, at

danske værker skal vægte lige meget. Ved danske værker forstås alle materialer, hvortil danske statsborgere og andre, der er godkendt som berettigede, har bidraget væsentligt. Det gælder uanset om der er en eller flere berettigede og uanset om værket er på dansk eller udenlandsk

værker oversat til dansk (oversættelser) udgivet på danske! forlag skal vægte halvt så meget som en origi-

nal dansk bog, uanset om der er andre danske rettighedshavere, der har bidraget til det oversatte værk: der kan være redaktionel medvirken, forord, længere indledning, kommentarer af en eller flere eksperter inden for det emne, som bogen behandler, noder af en dansk komponist, illustrationer af en dansk illustratør. På fonogrammer med indlæst oversat tekst vil **der** altid være en dansk indlæser. Det er et internationalt anerkendt princip i forbindelse med rettighedsforvaltning, at oversættere får et beløb, der svarer til det halve af det en forfatter får.

Ved **fordeling af afgiften** kan der derimod benyttes forskellige vægte for de forskellige materialer og bidrag, afhængig af de fordelingsprincipper, som biblioteksafgiftsorganisationen og dens grupper fastlægger.

4.3.6 Administration (LF § 4)

Gældende lov

Til og med finansåret 1978 indgik afgiftsbevillingen fra staten i Dansk Forfatterfond. Fra 1979 har Bibliotekstilsynet foretaget administrationen i henhold til bekendtgørelser.

Udvalgets forslag

Udvalget foreslår, at administrationen og fordelingen af pengene for fremtiden varetages af en organisation, som dannes til formålet. Organisationens vedtægter skal godkendes af Kulturministeriet.

Rettighedshavernes repræsentanter henstiller, at det overvejes, om Bibliotekstilsynet mod betaling kan varetage den praktiske, daglige administration for organisationen. Kulturministeriet har ikke taget stilling til dette forslag, men det vil indgå i de videre overvejelser.

Organisationens struktur (LF § 4, stk. 2)

Udvalget har skitseret, hvorledes organisationen kunne struktureres:

Organisationen ledes af en bestyrelse, hvis medlemmer udpeges af de organisationer, der repræsenterer autorer og udøvende kunstnere, hvis værker og præstationer benyttes gennem bibliotekerne.

Udvalget har drøftet, hvorledes ikke-organiseredes interesser kunne varetages. Man finder, at det vil være praktisk umuligt at stille ikke-organiserede lige med organiserede med hensyn til repræsentation. Der er blevet nævnt følgende muligheder:

repræsentation i bestyrelsen. Men spørgsmålet er, hvordan repræsentanterne skal vælges

repræsentation i et repræsentantskab. Denne konstruktion kendes bl.a. fra COPY-DAN, som indkalder til valgmøde gennem avisannoncer. Man er imidlertid betænkelig ved at opbygge et stort og tungt apparat, der kræver revision og kontrol, som sikrer, at reglerne overholdes

en repræsentant for det offentlige i bestyrelsen, udpeget af Kulturministeriet. Men også til denne konstruktion knytter sig mange betænkeligheder

en uvildig sagkyndig person i bestyrelsen. Denne konstruktion kendes fra GRAMEX

de ikke-organiseredes interesser sikres gennem et klagenævn, som der også vil være behov for i andre sammenhænge.

Udvalget er enigt om at foreslå sidstnævnte løsning. Samtidig understreges det, at det i lovforslaget er en klar forudsætning, at organiserede og ikke-organiserede behandles ens med hensyn til afgiften.

Organisationen opdeles i grupper efter materialekategorier. Hvor mange grupper, der skal være og hvilke materialekategorier, der skal indgå i hver gruppe, er organisationens beslutning. Følgende modeller kunne tænkes, men andre grupperinger kunne også være mulige:

Model 1

- a Bøger, lydbøger og andre tekstbærende fonogrammer, diasserier (eventuelt minus serier med billedkunst) med eller uden teksthefter og lydbånd, mikroformer.
Rettighedshavere: forfattere, illustratorer, fotografer, komponister, oversættere, indlæsere, udøvende kunstnere.
- b Musikbærende fonogrammer og musikalier.
Rettighedshavere: komponister, udøvende kunstnere, forfattere, oversættere.
- c Billedkunst (grafik, plakater o.l. samt (eventuelt) diasserier med eller uden teksthefter og lydbånd samt andre materialer (minus bøger) med reproduktioner af billedkunst).
Rettighedshavere: billedkunstnere, forfattere, udøvende kunstnere.

eller fx følgende:

Model 2

- a Bøger, mikroformer.
Rettighedshavere: forfattere, illustratorer, fotografer, komponister, oversættere.

- b Musikbærende fonogrammer, musikaler, lydbøger og andre tekstbærende fonogrammer.
Rettighedshavere: komponister, udøvende kunstnere, forfattere, oversættere, indlæsere.
- c Billedkunst (grafik, plakater o.l. samt diasserier (uanset indhold og med eller uden teksthefter og lyd-bånd samt andre materialer (minus bøger) med reproduktioner af billedkunst).
Rettighedshavere: billedkunstnere, forfattere, udøvende kunstnere.

For hver gruppe vælges et udvalg, hvis medlemmer udpeges af de organisationer, der repræsenterer autorer og udøvende kunstnere, hvis værker/præstationer foreligger i den/de materialekategorier, som gruppen omfatter.

Forvaltnings- og fordelingsplaner (LF § 4, stk. 3)

Organisationen og dens grupper udarbejder en forvaltnings- og fordelingsplan som skal godkendes af Kulturministeriet.

I planen fastsættes bl.a. nærmere regler for fordelingen mellem de forskellige ophavsmands-/kunstnerkategorier, herunder en bestemmelse om, at hver gruppe udarbejder en fordelingsplan for gruppen.

Finanslovsbevillingen overføres til biblioteksafgiftsorganisationen. Elfter fradrag af et beløb til dækning af udgifter ved bibliotekernes optælling og ved den centrale administration fordeles bevillingen i henhold til forvaltnings- og fordelingsplanen mellem de forskellige grupper i forhold til omfanget af de aktuelle samlinger i bibliotekerne.

Hvert gruppeudvalg udarbejder efter nærmere fastsatte principper en plan for fordelingen af gruppens bevillingsandel mellem de forskellige rettighedshaverkategorier.

I en gruppes plan fastsættes kriterier for vederlæggelsen, fx værkets art og omfang, spilletid o.lign. Sandsynligvis må der udarbejdes en fordelingsnøgle for hver materialekategori.

Gruppeudvalget tager også stilling til, om vederlaget skal fordeles med et beløb baseret på udlånsenhed (eksemplarer) eller på værk (titel) kombineret med antal eksemplarer eller på en helt tredje måde.

Ved fordelingen af afgiften for den enkelte udlånsenhed/værk mellem skabende og udøvende kunstnere bør der tages et rimeligt hensyn til, at de skabende i endnu højere grad end de udøvende er økonomisk afhængige af de royalties, der opnås i forbindelse med den fortsatte anvendelse af deres værker. Når der er tale om udlånsenheder/værker, hvor der blandt rettighedshaverne er såvel skabende som udøvende kunstnere, ønsker udvalget derfor at pege på, at der bør ske en lighed mellem de to grupper.

Alle grupper behøver ikke at vælge samme fordelingsgrundlag forudsætningen for denne frihed er dog, at den optælling, der benyttes til beregning af finanslovsbevillingen (hvad enten den bygger på totaloptælling eller stikprøver) kan danne grundlag for forskellige fordelingsmetoder. Det vil den formentlig kunne, da det for en stor del af materialernes vedkommende vil være nødvendigt i alle tilfælde at optælle både titler og eksemplarer af hensyn til fordelingen mellem flere ophavsmænd.

Udvalget er enig med Weincke-udvalget (se bilag 5) i at man i den fremtidige ordning bør forlade det hidtil gældende system, hvorefter afgiften til forfattere ydes med et fast ensartet beløb pr. bind, hvormed de er repræsenteret i bibliotekerne. Der bør, som arbejdsudvalget anbefaler, tilstræbes en fordeling, som tager hensyn til mængden eller omfanget af det materiale, bibliotekerne får rådighed over ved anskaffelsen af det enkelte værk, fx en bogs sidetal.

Udvalget er ligeledes enig med Weincke-udvalget i, at der ved afgiftens fordeling bør tages hensyn til genretyper, som er repræsenteret med få bind og/eller er af ringe omfang.

Udvalget har ikke ønsket at gå nærmere ind på de konkrete fordelingsforslag, som forudsættes foretaget af biblioteks-**afgiftorganisationen**.

Regnskabsrevision (LF § 4, stk. 4)

Organisationen skal årligt indsende et revideret regnskab til Kulturministeriet.

Rigsrevisionen skal have adgang til at følge organisationens virksomhed og indhente yderligere materiale til en nøjere gennemgang af regnskabet.

Tilmelding til afgiften (LF § 4, stk.5)

Gældende lov

I den gældende afgiftsordning skal den, der ønsker at få del i biblioteksafgiften, selv melde sig til administrationen (Bibliotekstilsynet). Afgiften ydes ikke med tilbagevirkende kraft.

Udvalgets forslag

Udvalget foreslår, at gældende regel videreføres.

Udvalget har overvejet en bestemmelse, hvorefter de tilsluttede organisationer kan vælge at tilmelde medlemmerne kollektivt. Når flere bliver berettigede til afgift for samme værk, vil der imidlertid opstå nogle verificeringsmæssige og administrative problemer, som sandsynligvis bedst løses ved, at den enkelte tilmelder sig pr. værk og også - i modsætning til nu - tilmelder nye værker og nye oplag.

Udvalget præciserer (stk. 6), at retten til biblioteksafgift er personlig og ikke kan overdrages til fx et forlag eller en forening.

4.3.7 Klagenævn (LF § 5)

Udvalget foreslår, at der nedsættes et klagenævn, som kan afgøre retskonflikter og tvivlsspørgsmål, der måtte opstå ved administrationen og fordelingen af biblioteksafgiften.

Nævnet skal herunder sikre ikke-organiseredes interesser.

4.3.8 Optælling i bibliotekerne (LF § 6)

Nuværende ordning

I henhold til gældende bekendtgørelse om biblioteksafgift foranlediger Bibliotekstilsynet, at der på bibliotekerne foretages de nødvendige optællinger. For folkeskolens biblioteker sker optællingen på foranledning af Undervisnings- og forskningsministeriet, Direktoratet for Folkeskolen og Seminarierne mv efter forudgående aftale med Bibliotekstilsynet. Efter aftale mellem Direktoratet og tilsynet varetager tilsynet den centrale administration af skolebibliotekernes optælling.

Bibliotekstilsynet gør hvert år i oktober/november ved annoncering i dagspressen og ved omtale i diverse relevante organisationsblade ophavsmændene opmærksom på afgiftens eksistens, således at de kan tilmelde sig ordningen.

Tilmelding for det kommende år skal ske senest 1. december.

I perioden 1. december til medio februar efterkontrollerer Bibliotekstilsynet samtlige de nye tilmeldte ophavsmænds titler - dels med henblik på optællingsmateriale til bibliotekerne, dels for at sikre at titlerne er berettiget til at udløse afgift.

Der tilmelder sig årligt 600-700 nye ophavsmænd med et meget varierende antal titler, der alle verificeres i Dansk Bogfortegnelse og Dansk Musikfortegnelse, hvis registrering danner grundlag for bibliotekernes kataloger.

Såfremt enkelte eller alle titler af en ophavsmand må afvises, meddeles det skriftligt, og den pågældende gøres opmærksom på rådighedsbeløbene.

I begyndelsen af april udsendes optællingsmaterialet til folke- og skolebibliotekerne med returneringsfrist omkring 1. juni.

Materialet består af et hefte, der indeholder dels en samlet fortegnelse over navnene på de forfattere, komponister, billedkunstnere, fotografer og andre som skal indgå i optællingen, dels en særøptællingsliste, dvs. en fortegnelse over titler, som skal tælles for sig. I 1986 indeholdt heftet ca. 8.000 navne..

Dette hefte skal returneres til Bibliotekstilsynet.

Herudover modtager biblioteket tre andre lister til internt brug: Nyttællingsliste over de ophavsmænd, hvis bøger og lyd-bøger skal optælles første gang. Specifikationer af en række forfatterskaber mv hvor der er mulighed for at forveksle ophavsmænd på grund af navnesammenfald. Liste over ophavsmænd, der er udgået siden sidste optælling.

Fra og med 1988 skal bibliotekerne i et særligt hefte indberette bestand af billedbøger med flere rettighedshavere, idet disse i henhold til lovændringen i 1986 skal dele biblioteksafgiften.

Det er et tidkrævende arbejde for bibliotekerne at foretage denne manuelle optælling, og inddragelsen af nye berettigede vil forøge arbejdsbyrden væsentligt.

Kommunernes Landsforenings udtalelse

Kommunernes Landsforening har gentagne gange over for Ministeriet for Kulturelle Anliggender (1981, 1983 og 1985) givet udtryk for utilfredshed med den optællingsmetode, der anvendes i forbindelse med biblioteksafgiften.

Landsforeningen har anført, at **optællingsmetoden** er meget arbejdskrævende, og at det derfor er en i administrativ henseende stærkt belastende ordning.

Årsagerne hertil er flere.

Den nuværende **måde** at foretage optællinger på giver ikke resultater, der kan nyttiggøres i det primære biblioteksarbejde. Det betyder, at de arbejdsrutiner, der er i forbindelse med optællingen, ikke indgår som et naturligt led i arbejdsprocesserne, men er funktioner der er påhæftet de steder, hvor det er mest rationelt.

Dertil kommer den ujævne arbejdsbelastning. Der arbejdes med optællingen hele året i form af grundoptælling, samling af kassationer og afskrivninger. Hertil kommer den væsentligste del af arbejdet, nemlig selve optællingen, der laves i løbet af et par måneder, når listerne fra Bibliotekstilsynet er modtaget. Dette giver en meget ujævn arbejdsrytme, hvilket gør det svært at indpasse arbejdet med optællingerne i det almindelige arbejde.

Endelig skal det fremhæves, at arbejdet med optællingen efter listerne i sig selv er omfattende, indviklet og besværligt. I de år ordningen har eksisteret, er optællingsmateriale vokset betydeligt på grund af konstant tilgang af nye berettigede. Dette har betydet, at optællingslisterne ikke kun kan udfærdiges på baggrund af den løbende årlige optælling; men at der kræves en række ekstra opslag i kartoteker mv.

Dette er baggrunden for Kommunernes Landsforenings indvendinger mod den eksisterende ordning.

Som alternativ til denne arbejdskrævende og belastende optællingsordning har landsforeningen gentagne gange foreslået, at biblioteksafgiften fordeles på baggrund af stikprøveoptællinger. Stikprøveoptællinger kan accepteres af ophavsmændene som fordelingsgrundlag i andre sammenhænge, og stikprøveoptællinger vil betyde en ganske væsentlig reduktion i den nuværende arbejdsbelastning.

Undervisnings- og forskningsministeriets repræsentant kunne støtte Kommunernes Landsforening i denne opfattelse.

Edb-registrering i folke- og skolebiblioteker

Hvis alle bibliotekers materialesamlinger var registreret på edb (beholdningsregistreret) ville arbejdet være betydeligt nemmere i alle led.

Udviklingen af edb/systemer til folkebibliotekerne sker inden for rammerne af Biblioteksdataprojektet, hvis parter (Bibliotekstilsynet, Kommunernes Landsforening, Kommunedata, Indbindingscentralen og Bibliotekscentralen) i fællesskab har udarbejdet delprojekterne. Den aftale, der er indgået mellem disse parter skal gennem planlægning og delprojekter give mulighed for en koordineret indførelse og anvendelse af automation inden for det danske biblioteksvæsen. Det skal ske i et sådant omfang og tempo som bibliotekerne/kommunerne måtte ønske det, og således at bibliotekerne/kommunerne stilles frit med hensyn til tilslutning til de enkelte dele af et samlet edb-tilbud.

Af en undersøgelse, som Bibliotekstilsynet foretog i 1987, fremgår det, at folkebibliotekerne i 24 kommuner vil begynde eller være igang med edb-beholdningsregistrering i 1988. For 1989 er det tilsvarende tal 39.

Hvis disse biblioteker skulle indgå i en edb-opgørelse til biblioteksafgiften, ville det først kunne ske ca. 4 år ef-

ter, nemlig når beholdningsregistreringen er færdig. Gruppen af biblioteker, der vil være klar i 1992, vil altså være 24, i 1993 39, hvis vi tør tro den almindelige udvikling.

Da indførelsen af edb/registrering er en lokal beslutning og kræver en lokal finansiering, er det ikke muligt at sige, hvornår alle biblioteker vil have indført disse systemer. I Bibliotekstilsynet antages det, at indførelse af edb-systemer med en total bestandsregistrering i alle landets folkebiblioteker ligger mindst 10 år ud i tiden.

Også skolebibliotekernes indførelse af edb-registrering er en lokal beslutning. Det er Undervisnings- og forskningsministeriets opfattelse, at den økonomiske situation i kommunerne indicerer, at der i alt fald vil gå o. 10 år, før skolebibliotekernes samlinger er beholdningsregistrerede, og det vil endda være tvivlsomt, om alle skolebiblioteker er kommet med.

4.3.9 Udvalgets overvejelser om optælling

Bibliotekerne indberetter i dag deres bestand af værker der, som hovedregel, er indført i bibliotekets katalog under de tilmeldte berettigede ophavsmænds navn. Denne optællings- og indberetningsform kan praktiseres fordi det er relativt nemt at afgøre om et givet værk berettiger til biblioteksafgift.

Udvalget foreslår (jf. kapitel 4.3.1) at alle ophavsmænd, der har ydet et væsentligt bidrag til et givet værk, principielt skal være berettiget til biblioteksafgift. Det betyder, at værkets indførelse i bibliotekets katalog ikke længere skal/kan være afgørende for, om værket berettiger til biblioteksafgift. Derfor må den nuværende optælling og indberetning på "forfatter-niveau" afløses af en optælling og indberetning på "titel-niveau".

Det vil være umuligt for det enkelte bibliotek af afgøre om et givet værk berettiger til biblioteksafgift eller ej. Derfor må bibliotekerne indberette alt hvad de indkøber og kasserer efter at nyordningen er trådt i kraft. Herefter påhvi-

ler det afgiftsadministrationen at udskille de afgiftsberettigende værker fra bibliotekernes indberetninger.

Administrationssystem

Det er nærliggende at forestille sig, at afgiftsadministrationen må opbygge en central database med følgende oplysninger:

1. Kollektive værkanmeldelser med overblik over rettighedshaverne til det enkelte værk og den indbyrdes fordeling.
2. Sammenkobling med identifikationer fra BASIS.
3. Overførsel af oplysninger om de enkelte bibliotekers bestande.

I den centrale katalogisering anvendes et **identifikationsnummersystem**, hvor hver titel tildeles et såkaldt FAUST nummer. Dette nummer er også identifikationen i nationalbibliografien.

Ved at bruge dette nummer i en biblioteksafgiftsbase vil der være en entydig bro mellem de to systemer.

Herefter vil indberettende biblioteker kunne nøjes med at referere til et nummer med angivelse af, hvor mange eksemplarer de har købt eller kasseret.

Optælling/indberetning

Udvalget foreslår, at ordningen kun skal gælde for værker, som bibliotekerne anskaffer efter ordningens ikrafttræden. Begrundelsen herfor er, at en ordning med inddragelse af værker anskaffet før ordningens ikrafttræden

ville blive meget udgiftskrævende i vederlag for de nye berettigende værker

ville medføre store omkostninger ved en grundoptælling af den bestående materialebestand

ville medføre store merudgifter ved opbygningen af den centrale database med oplysninger om de enkelte værker og deres rettighedshavere.

Efter forslaget skal bøger anskaffet før skæringsdatoen derfor som hidtil indberettes på "forfatter-niveau" (der vil dog kun blive tale om indberetning af kassationer), mens alle værker anskaffet efter skæringsdatoen skal indberettes på "titel-niveau".

Indberetningen kan, som nu, ske fra alle biblioteker eller fra et udvalg af biblioteker (stikprøver). Indberetningsformerne kan kombineres: fx totaloptælling på den gamle bestand og stikprøve på indkøb efter skæringsdatoen eller omvendt. Der kan også tænkes stikprøve på den gamle bestand samt på nyindkøb eller totaloptælling af begge dele.

Udvalgets forslag om at indføre en skæringsdato betyder, at der under alle omstændigheder skal indberettes efter to forskellige kriterier. Dette vil uden tvivl opleves som en yderligere administrativ belastning i bibliotekerne, især så længe indberetningen ikke kan indgå som et naturligt led i bibliotekernes øvrige arbejdsprocesser.

Den sikreste indberetningsform vil være at indberette alt fra alle biblioteker, og det nemmeste vil være at indberetningerne kan ske som et biprodukt af et biblioteks administrative og bibliografiske edb-system. Det sidste forudsætter imidlertid at alle bibliotekers materialebestande er registreret i et edb-system, og som tidligere nævnt vil der gå mindst 10 år før dette er tilfældet.

Et stigende antal (folke)biblioteker vil dog kunne indberette til afgiftsadministrationen ved hjælp af elektronisk data-transmission.

På denne baggrund har udvalget især drøftet to indberetningsmetoder ::

Metode 1. Total optælling i samtlige biblioteker

Indberetning på forfatterniveau (den nuværende form) fortsættes for materialer anskaffet før skæringsdatoen. Det betyder, at der kun skal indberettes kassationer, og at ordningen klinger ud efter et antal år.

For materialer, der anskaffes efter nyordningens ikrafttræden, skal bibliotekerne indberette anskaffelser og kassationer på titelniveau. Dette skal ske enten ved indberetning på papir eller ved overførsel af data, når bibliotekerne har registreret deres materialebestand ved hjælp af edb. Efterhånden vil en stigende andel af indberetningerne komme som biprodukt af anden edb-registrering.

Det vil være relativt enkelt at fastfryse og aftrappe den nuværende ordning.

Det vil være muligt for bibliotekerne at rapportere om afgang og tilvækst for samtlige materialer anskaffet efter skæringsdatoen, men det vil kræve grundig forudgående planlægning og være tidskrævende.

Ordningen kan etableres selv om der ikke er edb-registrering af beholdningen i de fleste biblioteker. Der vil kunne indberettes på flere forskellige måder, så biblioteker, der allerede edb-registrerer, får en vis lettelse.

Såfremt der etableres et samarbejde mellem afgiftsadministrationen og Bibliotekscentralen, som fremstiller bibliotekernes materialevalgshjælpemidler, kan der udformes et indberetningsmateriale, der i højest mulige grad vil lette den lokale administration, når der indberettes på papir.

En fortsættelse af den nuværende indberetningsform for eksisterende materialer vil videreføre de eksisterende fejl i dette system. Disse vurderes fra biblioteksside til at være af et ikke ringe omfang.

Indberetning på papir, om tilvækst og afgang for materialer anskaffet efter skæringsdatoen, vil være potentielt fejlbehæftet.

Metode 2. Total optælling i et udsnit af biblioteker.
(Stikprøve)

Der etableres en stikprøvegruppe af biblioteker på fx 10% af alle biblioteker. Denne gruppe betales for en edb-registrering. Herefter kan alle tænkelige opgørelser ske ved simpel transmission af allerede registrerede data. Det gælder både den nuværende ordning, den nuværende eventuelt i modificeret form og nyordningen

Men først og fremmest skal det vurderes, hvor stor en stikprøve skal være.

Selv om der ikke foreligger eksakte beskrivelser af bibliotekernes anskaffelsesprofiler kan det konstateres at disse er forskellige og blandt andet afhængige af bibliotekets størrelse. En stikprøve må derfor være så stor, at den også omfatter store biblioteker.

Der vil være en vis usikkerhed forbundet med en fortsættelse af den nuværende indberetningsform af den gamle bestand fra bibliotekerne i en stikprøve. Derfor bør der i givet fald ske en nytælling af bestanden i stikprøvegruppen.

Gøres dette i et edb-system, sikres der samtidig et administrativt grundlag for en fremtidig billig administration af selve optællingen.

Kommunernes Landsforenings repræsentant foretrækker en stikprøvemethode, jf. side 50-51. Landsforeningens repræsentant peger i den forbindelse på muligheden for i videst mulige

omfang at basere de første års stikprøveoptællinger på kommuner, der allerede har foretaget edb-registrering i hele eller dele af deres folke- og skolebiblioteksvæsen. I takt med at flere og flere kommuner får edb-registreret deres biblioteksvajseners materialebestand vil det være muligt at foretage ~~den~~ fornødne udskiftning blandt de kommuner, der medvirker ved optællingerne. Dette vil muliggøre en omlægning af biblioteksafgiften uden de helt store arbejdsmæssige og økonomiske belastninger.

Forfatterforeningens repræsentant kan derimod ikke acceptere, at fremtidig optælling baseres på stikprøver:

"Dels vil der være tale om et tilbageskridt i forhold til den gældendes totale optælling af afgiftsberettiget materiale og dels synes der at være så betydelige individuelle forskelle i bibliotekernes indkøbspraksis, at det vil blive uhyre vanskeligt at udvælge tilstrækkeligt repræsentative optællingsbiblioteker. Det vil i denne sammenhæng selvsagt være den mest specialiserede og eksperimenterende litteratur med relativt lave indkøbstal, som er i størst fare for mere eller mindre at falde uden for stikprøverne. Endelig er litteratur af speciel lokal interesse meget dårligt stillet ved stikprøveoptælling.

I og med at der er tale om en afgiftsordning, som starter fra et materialemæssigt nulpunkt, forekommer det at være en overskuelig og hensigtsmæssig opgave at gennemføre total optælling og **efterfølgende** indberetning, langt overvejende ved FAUST-nummer. Nytænkning vedrørende optællingsprocedure bør kunne reducere de udtrykte betænkeligheder betydeligt.

Hvad angår den anførte parallellitet til andre stikprøveoptællinger, skal det understreges, at der fra ophavsmandsside er stor og velbegrundet utilfredshed med stikprøveoptælling på fotokopi-området".

I bilag 4 fremlægges Bibliotekstilsynets foreløbige skøn over omkostninger ved en fremtidig indberetning af biblioteksafgiften enten efter metode 1 eller efter metode 2.

Kommunernes Landsforenings repræsentant har tilkendegivet, at man ikke kan acceptere disse skøn som et udgangspunkt for eventuelt fremtidige forhandlinger om prisen for at få foretaget optællinger i bibliotekerne, idet der knytter sig stor usikkerhed til præmisserne for de fremlagte skøn.

Udvalgets forslag

Udvalget foreslår, at kommunerne (og staten for de stats-ejede bibliotekers vedkommende) ikke skal kunne nægte at medvirke til optælling, men der forhandles om de økonomiske og andre betingelser for eventuelle optællinger, herunder om løsning af praktiske problemer ved disse.

4.3.10 Undervisnings- og forskningsministeriets forslag til ændret beregning

Undervisnings- og forskningsministeriets repræsentant i udvalget har fremsat et forslag til ændret beregning af biblioteksafgift.

Efter dette forslag skulle afgiften beregnes på følgende måde (forslaget tager udgangspunkt i bøger):

Forfatterhonoraret på 15% af bogens salgspris multipliceres med en faktor, der modsvarer det antal gange, en bog gennemsnitligt kan læses/lånes, før den er slidt op.

Beregning af afgiften sker én gang for alle ved afslutningen af anskaffelsesåret. Udbetalingen kan fordeles over et antal år om ønsket fra forfatterens side.

Forslaget tilsigter en forenkling og administrative besparelser. Den centrale administration sparer udgifter til fremstilling og udsendelse af **optællingsmateriale**. Bibliotekerne slipper for optællingsarbejdet, som erstattes af en

fortegnelse over årets indkøb af bøger (titel, ex.tal og pris). I nogle kommuner vil man kunne bruge en udskrift af bibliotekernes indkøbslister, som rummer de samme oplysninger.

løvrigt vil en omlægning bevirke, at biblioteksafgiften vil blive differentieret efter bogpris. Prisen kan afspejle omfang og vægtighed. Biblioteksafgiften vil blive udbetalt til forfattere, der producerer her og nu. Døde titler (bortkomne eller sjældent udlånte værker) vil ikke blive belønnet ekstra. Hastigt slidte biblioteksbøger "risikerer" genanskaffelse og fornyet afgift.

Et sådant engangsvederlag til ophavsmænd ved køb af værket vil være en fordel for nye ophavsmænd, og samtidighed mellem indkøb og biblioteksafgift kan lette den finanspolitiske styring.

Kommunernes Landsforenings repræsentant er meget positivt indstillet over for den skitserede beregningsmetode; idet den vil betyde en betydelig forenkling i de optællingsmæssige processer i de kommunale biblioteksvæsen. Landsforeningens repræsentant fandt, at princippet i beregningen godt kunne kombineres med en overholdelse af de økonomiske rammer, der er for biblioteksafgiftsordningen.

Udvalget er enig i, at der nok ville være administrative fordele, men at ordningen ville blive særdeles kostbar, hvis udgangspunktet er det nævnte royaltybeløb. Royaltybetragtningen kunne dog indgå ikke med et kronebeløb, men som princip for beregningen. Rettighedshavernes repræsentanter gjorde imidlertid opmærksom på, at ordningen kunne få uheldige sociale/økonomiske konsekvenser for rettighedshaverne på længere sigt, fx i forbindelse med forholdet til forlæggere mv.

Repræsentanterne fra Undervisnings- og forskningsministeriet og Kommunernes Landsforening fastholdt, at de her skitserede principper for optælling, samt udvalgets forslag om berettiget personkreds, kunne kombineres til en biblioteksafgifts-

ordning, der både ville blive relativt simpel at administrere i **optællingsdelen**; og som opfylder de i kommissoriet stillede krav om økonomiske styringsmuligheder og kredsen af berettigede.

4.3.11 Bemyndigelses- og overgangsbestemmelser (LF § 7)

Lovens bestemmelser gælder kun for værker, der er anskaffet efter ordningens ikrafttræden (ex-nunc ordning). Udvalget foreslår, at Kulturministeren bemyndiges til efter forhandling med Undervisnings- og forskningsministeren at udfærdige nærmere regler om lovens gennemførelse, herunder overgangsbestemmelser for værker, der er berettiget til afgift eller andel i rådighedsbeløb i henhold til reglerne i bekendtgørelse nr 505 af 25. juni 1986 af lov om biblioteksafgift og som er anskaffet før nyordningens ikrafttræden.

Der bliver tale om to overgangsordninger, en længerevarende ordning og en ordning på kortere sigt.

Den længerevarende overgangsordning

Efter lovens ikrafttræden vil alle de efter udvalgets forslag berettigede personer være berettigede til biblioteksafgift for de af deres værker, der er anskaffet af bibliotekerne efter ordningens ikrafttræden. De personer, der før ordningens ikrafttræden modtog **biblioteksafgift**, vil fortsat for de bøger, bibliotekerne havde anskaffet på det tidspunkt, få afgift efter den gamle lovs regler. Disse regler er, at kun bøger og lydbøger, der er indført i bibliotekets katalog under ophavsmandens navn, og som ikke indeholder bidrag af andre ophavsmænd i samme kategori (forfatter, komponist, billedkunstner, fotograf osv.) berettiger til afgift. Undtaget fra denne bestemmelse er dog billedbøger, for hvilke biblioteksafgiften fra 1988 fordeles ligeligt mellem ophavsmændene. Denne del af afgiften vedrørende den gamle bogbestand vil aftrappes i takt med bibliotekernes kassationer af denne bogbestand.

De personer, der kun får afgift af værker anskaffet efter ordningens ikrafttræden kan søge rådighedsbeløb for henholdsvis billedkunst, bøger, fonogrammer og oversættelser.

Ligeledes kan personer, der tilmelder sig efter ordningens ikrafttræden med værker, der er anskaffet af bibliotekerne før ordningens ikrafttræden og som ville være berettigede til afgift for disse efter den gamle lov, søge rådighedsbeløb for bøger.

Overgangsordning på kortere sigt

Det foreslås, at den gældende ordning og administration af den videreføres indtil den nye ordning kan fungere i praksis. Der må påregnes 1-1 1/2 år til udvikling og etablering af en database, der formentlig vil være en forudsætning for at forslaget kan realiseres. Såfremt den nye ordning som nu skal bygge på optælling i alle biblioteker, må der endvidere regnes med en omfattende planlægning og omlægning i bibliotekerne, der ligeledes vil kræve minimum et år - regnet fra et finansårs start.

Der har fra såvel rettighedshaverside som kommunal side været fremsat ønske om at Bibliotekstilsynet yder konsulentbistand ved opbygningen af det nye system.

4.3.12 Lovens ikrafttræden (LF § 8)

Ordningen får først virkning fremad, dvs. den skal gælde værker, der er anskaffet efter lovens **ikrafttræden**. (ex-nunc princip).

KAPITEL 5- ØKONOMISK OVERSIGT

Bibliotekstilsynet har udarbejdet et foreløbigt skøn over de økonomiske konsekvenser af udvalgets forslag.. Skønnet bygger på folke- og skolebibliotekernes indkøb i 1987. Alle beløb er angivet i 1988-niveau (Finanslov 1988).

Folke- og skolebibliotekernes indkøb i 1987:

Materiale	1.000 enheder
Bøger	3.848
Musik	159
Lydbøger mv.	67
Billedmateriale (folkebiblioteker)	10
Av i skolebiblioteker	<u>26</u>
lait	4.110

Nye berettigende enheder

Kategori	1.000 enheder
Oversættelser 1)	750
Værker med flere forfattere 2)	462
Musik 3)	32
Billedmaterialer 4)	8
Av i skolebiblioteker	<u>26</u>
lait	1.278

Noter

i) Det skønnes at 39% af bøgerne er oversættelser, som hver tæller for 1/2 afgiftsberettigende enhed

- 2) Det skønnes at 12% af bøgerne har mere end én forfatter
- 3) Det skønnes at 20% af de musikbærende materialer er afgiftsberettigende
- 4) Det skønnes at 75% af indkøbet er afgiftsberettigende

Det skønnes således at det samlede antal nye afgiftsberettigende enheder vil udgøre ca. 1,3 mio. Ifølge finanslov 1988 skønnes det, at ialt 22,5 mio. enheder vil berettige til den almindelige biblioteksafgift. Antallet af afgiftsberettigende enheder skønnes således at stige med yderligere 5,8% til ialt ca. 23,8 mio. enheder.

Den almindelige biblioteksafgift er på finanslov 1988 opført med 98,5 mio. kr. og merudgiften skønnes til 5,7 mio. kr. (5,8% af 98,5 mio. kr.).

Optælling og administration

Kommunernes omkostninger ved optællingen til den nuværende almindelige biblioteksafgift skønnes til 4,0 mio. kr. Merudgifterne ved optælling efter gennemførelsen af udvalgets forslag skønnes med en vis usikkerhed til 6,5 mio. kr.

Statens udgifter til administrationen af den nuværende biblioteksafgift udgør 2,3 mio. kr., og merudgifterne til administration efter nyordningen skønnes med en vis usikkerhed til ca. 4,9 mio. kr.

Samlede skønnede merudgifter 1. år

Formål	mio. kr.
Afgift til nye områder	ca. 5,7
Optælling	ca. 6,5
Administration	ca. <u>4,9</u>
Ialt	ca. 17,1

Hertil kommer anlægsudgifter til etablering af den nye afgiftsadministration.

Skøn over udgiftsudviklingen

Der knytter sig en betydelig usikkerhed til et flerårigt skøn over udgifterne til biblioteksafgiften. Der må foretages skøn over både folke- og skolebibliotekernes anskaffelser og deres kassationer.

Folke- og skolebibliotekernes årlige indkøb har været faldende i 1980'erne og kassationen har været stigende. Der tilkendegives imidlertid en politisk vilje til at søge at fastholde det årlige indkøb og derfor baseres skønnet på et årligt indkøb på 1987-niveau, eller ialt ca. 4 mio. enheder. Derimod forventes der, bl.a. på baggrund af oplysninger i kommunernes første folkebiblioteksplaner en øget kassation.

Nettotilvæksten (forskellen mellem indkøb og kassation) i folkebibliotekerne var i 1980 1,5 mio. enheder, mens den i 1987 var på 0,6 mio. enheder. Det skønnes at der i begyndelsen af 1990'erne vil være balance mellem indkøb og kassationer, og måske vil man i folkebibliotekerne se en negativ nettotilvækst og dermed et fald i den samlede materialebestand. Det skønnes også at kassationerne øges i skolebibliotekerne i de kommende år, således at der totalt kan forudses balance mellem indkøb og kassationer i løbet af de næste 5-10 år.

Inddragelse af nye områder under biblioteksafgiften vil imidlertid betyde stigende merudgifter i de første år, hvor der kun vil ske en begrænset kassation af de nye berettigede enheder.

Hvis udvalgets forslag havde været gældende fra 1988 skønnes det i årene 1988-1991 at have ført til merudgifter på henholdsvis 17,1, 22,6, 25,7 og 27,2 mio. kr. Af de 17,1 mio.

kr. skønnes de 11,4 mio. kr. at være merudgifter til administration. Den yderligere stigning i merudgifterne fra 2. år skyldes i langt overvejende grad øget afgift til de berettigede ophavsmænd.

BILAG 1

Litteraturoversigt

- 1 Bogudvalget. Vederlag til forfattere mv. i anledning af folke- og skolebibliotekers udlån af bøger. -Kbh. : Ministeriet for kulturelle anliggender, 1977. - **II**, 117, 28 sider. - (Rapport fra Bogudvalget ; nr. 2).
- 2 Bogudvalget. Delbetænkning om biblioteksafgiften. **Kbh.** : Direktoratet for Statens Indkøb, 1979. - 79 sider. - (Betænkning ; nr. 877).
- 3 Billedkunst og fonogrammer - registrering til biblioteksafgift: betænkning fra udvalget vedrørende registrering af grammofonplader/bånd i folkebibliotekerne : billedkunst - registrering til biblioteksafgift : betænkning fra udvalget vedrørende registrering af billedkunst i folkebibliotekerne. - Kbh. : Direktoratet for Statens Indkøb, 1984. - 124 sider. - (Betænkning ; nr. 1026).
- 4 Ophavsretligt biblioteksvederlag : 5. delbetænkning fra udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen. - Kbh. : Direktoratet for Statens Indkøb, 1985. - 73 sider. - (Betænkning ; nr. 1038).
- 5 Bekendtgørelse nr. 636 af 14. december 1983 om biblioteksafgift.
- 6 Forslag til Lov om ændring af lov om biblioteksafgift, nr. L 166, 1985-85. Med bemærkninger.
- 7 Folketingets forhandlinger 13.1.86 : 1. behandling af lovforslag nr. L 166.
- 8 Folketingets forhandlinger 20.5.86 : 2. behandling af lovforslag nr. L 166.

- 9 Folketingets forhandlinger 22.5.86 : 3. behandling af lovforslag nr. L 166.
- 10 Betænkning over Forslag til lov om ændring af lov om biblioteksafgift, nr. L 166, afgivet af kulturudvalget den 16. maj 1986.
- 11 Bekendtgørelse nr. 505 af 25. juni 1986 af Lov om biblioteksafgift.
- 12 Bekendtgørelse nr. 607 af 21. september 1987 om biblioteksafgift.
- 13 Bekendtgørelse nr. 52 af 27. januar 1987 af lov om ophavsretten til litterære og kunstneriske værker.
- 14 Bekendtgørelse nr. 53 af 27. januar 1987 af lov om retten til fotografiske billeder.

BILAG 2

Øversigt over afgiftssatser og -beløb m.m. i 1986 og 1987

Afgiftssatser

Antal udlånsenheder (bind)	1986		1987	
	satser	max.beløb	satser	max.beløb
100 - 20.000	4,76 kr.	95.200	5,09 kr.	101.800
20.001 - 60.000	2,73 kr.	204.400	2,54 kr.	203.400
60.001 - 120.000	2,07 kr.	328.600	1,70 kr.	305.400
120.001 - 200.000	1,74 kr.	467.800	1,26 kr.	406.200
200.001 - 300.000	1,52 kr.	619.800	1,00 kr.	506.200
300.001 - 420.000	1,40 kr.	787.800	0,85 kr.	608.200

Udbetalt afgift - antal forfattere - antal udlånsheder (bind)

År	1986	1987
Afgiftsbeløb	ca.85,1 mio.	ca.91,5 mio.
Udbetalt til antal forfattere	ca. 6.200	ca. 6.500
Tilmeldte forfattere	ca 7.100	ca 7.500
Antal udlånsheder	ca.20,8 mio.	ca.21,5 mio.

Antal forfattere repræsenteret med mere end 20.000 udlånsheder (bind)

Udlånsheder	1986	1987
20.001 - 60.000	141	148
60.001 - 120.000	33	31
120.001 - 200.000	7	9
200.001 - 300.000	3	3
300.001 - 420.000	1	1

BILAG 3

Undersøgelse af omfang af oversættelser og flerforfatterværker i bibliotekerne

I forbindelse med udvalgets arbejde foranstaltede Bibliotekstilsynet en undersøgelse i 5 kommuner af omfanget af oversættelser og flerforfatterværker i bibliotekernes samlinger. Undersøgelsen viste, at antal bind af henholdsvis oversatte værker og flerforfatterværker i forhold til bibliotekernes samlede bogbestand kan opgøres til (i 1986-tal):

Oversatte værker

Folkebiblioteker:	41,3%
Skolebiblioteker:	35,9%
lait:	38,7%

Flerforfatterværker

Folkebiblioteker:	12,7%
Skolebiblioteker:	10,6%
lait:	11,7%

BILAG 4

Bibliotekstilsynets skøn over opgørelse af biblioteksafgift

Indledning

I dag ydes der biblioteksafgift af ca. 22 mio. bøger svarende til 1/3 af folke- og skolebibliotekernes bogbestand. Den samlede årlige tilvækst er ca 4 mio. bøger og den årlige afgang er ca. 3 mio. bøger. Det kan antages, at den årlige bevægelse i totalsummen af afgiftsberettigende bøger derfor er 1,3 mio. nye og 1 mio., der forsvinder. I praksis er netto-udvidelsen større end 300.000 nye enheder fordi der stadig tilmeldes forfattere, som også tidligere kunne have fået afgift.

Nye titler købes næsten samtidig i alle biblioteker og ofte i flere eksemplarer i det enkelte bibliotek (skønsmæssigt i 6 eksemplarer pr. titel). Kassationer sker typisk som enkelttilfælde. Det kan derfor videre antages, at optællingen af nye titler sker ud fra 0,8 mio. registreringer af tilsammen 1,3 mio. eksemplarer. Herudfra kan det antages, at tilvækst- og kassationsarbejdet er tilnærmelsesvis af samme omfang i opgørelserne.

Det skønnes at bibliotekernes omkostninger ved den nuværende opgørelse er ca. 4 mio. kr.

Efter nyordningen skønnes det, at 80-85% af bibliotekernes anskaffelser vil være afgiftsberettigende. Derfor vil det mest rationelle være, at bibliotekerne indberetter alle anskaffelser og kassationer.

Opgørelsesmængderne vil i 1987-niveau udgøre 4,1 mio. enheder fordelt på 2,6 mio. registreringer (titler) og 3,3 mio. kassationer. Det må yderligere antages, at de 2,6 mio. registreringer - hver for sig - vil være lidt mere komplicerede end de 3,3, da der er flere eksemplarer bag hver.

Under den nuværende ordning registrerer bibliotekerne ialt ca. 1,8 mio. bevægelser (1 mio. kassationer og 0,8 mio. nye titler med ialt 1,3 mio. eksemplarer). Efter nyordningen vil alene anskaffelserne omfatte registrering af 2,6 mio. titler i 4,1 mio. €eksemplarer. Efter nyordningen skal der udfyldes en egentlig indberetning, der kan oversendes til videre opgørelse hos afgiftsadministrationen. Ved en fortsat manuel behandling må det antages at registreringen af tilvæksten alene vil være en opgave, der omfangsmæssigt vil være dobbelt så stor som den nuværende ordning.

Registreringen af kassationer vil i princippet have det samme omfang, men her vil den fulde belastning først komme efter nogle år, idet der først skal registreres kassationer, når materialer registreret efter ordningen bliver kasseret. Kassationen vil sætte ind med fuld styrke efter 5-8 år.

I forbindelse med udvalgsarbejdet om den fremtidige biblioteksafgift har især to metoder til opgørelse af afgiften været drøftet. I dette bilag fremlægges nogle beregninger, der i den **udstrækning** det p.t. er muligt, er foretaget for hver af de to metoder.

De to metoder kan beskrives således:

Metode 1. Den nuværende form fortsættes for eksisterende materialer. Det betyder, at der kun skal indberettes kassationer, og at ordningen klinger ud efterhånden.

For materialer, der anskaffes efter nyordningens ikrafttræden, skal bibliotekerne indberette anskaffelser og kassationer på titelniveau. Dette skal ske enten ved indberetninger på papir eller ved overførsel af data fra de biblioteker, der har registreret deres materialebestand ved hjælp af edb.

Metode 2. Der etableres en stikprøve af biblioteker på fx 10% af alle biblioteker. Denne gruppe betales for at gennemføre en edb-registrering. Herefter kan alle tænkelige opgørelser ske ved simpel transmission af allerede registrerede

data. Det gælder både den nuværende ordning, den nuværende i modificeret form, og den fremtidige, både for de fremtidige anskaffelser og eventuelt også retrospektivt.

Hele forløbet kan beskrives i arbejdsopgaver, uanset metoden:

1. Registrering (optælling). Bibliotekerne skal opgøre deres anskaffelser og kassationer.

2. Indberetning. Bibliotekerne skal på en eller anden form indberette registreringerne til afgiftsadministrationen.

3. Modtagelse og efterbehandling af indberetninger. Afgiftsadministrationen skal modtage og transformere information, så det passer til den generelle afgiftsbehandling.

4. Opgørelse af værker. Som grundlag for udbetalinger skal alle rapporterede værker henføres til de rigtige rettighedspersoner, både tilvækst og afgang.

5. Udbetalingsdel

Disse 5 arbejdsopgaver vil eksistere i alle tænkelige opgørelsesformer. Der kan således også siges noget om variationerne i de enkelte opgaver. Herved bliver de nødvendige skøn måske en smule enklere, end hvis der skulle skønnes over en helhed.

Metode 1

1. Registrering

Eksisterende bestand: Arbejdsopgaven vil svinde, da der ikke kommer nye værker til. Der skal kun årligt fratrækkes afgang.

Bibliotekernes omkostning ved den nuværende optælling skønnes totalt til ca. 4 mio. kr.

Det må antages at omkostningerne for dette område straks vil falde til 2,5 mio. og derefter aftrappes i takt med kassationen. Efter fx 8 år bør der tages stilling til, hvordan den gamle ordning afsluttes.

Manuel optælling af værker efter den nye ordning skønnes af Bibliotekstilsynet at være dobbelt så tidskrævende, som den nuværende ordning - for tilvæksten alene. Omkostningen vil eksistere fra starten, altså 8 mio. kr. årligt. Afgangen vil være nominal i starten, men vil efterhånden vokse til et arbejdsmæssigt omfang som optælling af tilvæksten, altså 8 mio. kr. mere. Den lokale udgift vil således på landsplan starte på ca. 10,5 mio. kr. og efter 8 år være ca. 17 mio. kr. årligt, incl. videreførelsen af den nuværende ordning.

Denne teoretiske omkostning vil ikke komme fuldt ud i praksis på grund af bibliotekernes overgang til edb iøvrigt. Hvis starten af den kommende ordning sættes til 1992 vil måske 15% af alle kommuner kunne hente indberetningen i edb-systemet uden nævneværdig omkostning. I år 2000 vil måske 50% kunne gøre det (dette skøn er meget usikkert). Den reelle årlige udgift vil så ligge konstant på ca. 9 mio. kr.

Ud over bibliotekernes udgifter vil der være omkostninger til udarbejdelse af opgørelsesmateriale, distribution mv.

2. Indberetning

Dette vil være en blanding af postforsendelse og datatransmission af oplysninger. Omkostningerne hertil skønnes at ville ligge på ca. 0,5-1 mio. kr.

3. Modtagelse og efterbehandling af indberetninger

Der skal ske en konvertering af alle data indberettet på papir, samt en indlæsning af data modtaget maskinlæsbart.

Der vil, ud over den eksisterende ordning, som i dette led vil beholdes sit hidtidige omkostningsniveau, komme en indtastning af ca. 2,6 mio. bilag voksende til ca. 5,5 mio. bi-

lag. Bruges samme forventninger som ovenfor, vil mængden dog være konstant på grund af anden edb-registrering. Hvert bilag vil måske kræve tastning af 20 tegn, dvs. 50 mio. tegn årligt, måske svarende til 2,4 mio. kr.

Indlæsningen af maskinlæsbare data vil have en i denne sammenhæng ubetydelig omkostning.

4. Opgørelse af værker og 5. Udbetalingsdel

Disse arbejdsopgaver er omkostningsmæssigt uafhængige af de foregående, så de diskuteres samlet under metode 2.

Metode 2

1. Registrering

Efter den primære registrering af bibliotekernes materialebestande og den almindelige fortsatte ajourføring, som bibliotekerne kan bruge i deres egne administrative processer, vil registrering af oplysninger til arbejdsopgave 1 være et næsten gratis biprodukt.

2 Indberetning

En nominal omkostning.

3 Modtagelse og efterbehandling af indberetninger

Simpel indlæsning og konvertering af maskinelle data. En nominal omkostning.

4. Opgørelse af værker

Fælles for begge metoder.

Oplysningerne fra de enkelte biblioteker, der vil bestå af titelidentifikationsnumre og antal eksemplarer, der er til-

gået eller kasseret skal opsummeres i den fælles database for hele systemet. Herved kan der skabes overblik over hvor mange eksemplarer de afgiftsberettigende værker er repræsenteret med.

Næste fase består i at fordele disse værker på rettighedshaverne på den måde, som de fremtidige regler vil foreskrive: Fx for hele værker, bidrag til værker, forskellige former for bidrag etc. etc.

Der kan ikke gisnes om omkostningerne til denne operation. Det vil **afhænge** meget af eventuelt samarbejde med andre, eksisterende edb-systemer indenfor rettighedsområdet, samt hvilke **former** for systemløsninger, der vælges.

5. Udbetalingsdel

Fælles for begge metoder.

Det færdige resultat fra opgave 4 skal transformeres til en udbetaling.

Der kan heller ikke gisnes om omkostningsniveauet i denne arbejdsopgave. Det vil fx være meget afhængigt af, om der kan skaffes tilladelse til at samkøre med cpr-registret.

Afslutning

Metode 2 må antages at være klart billigere end metode 1 i driftsudgifter.

Ser man på anlægsudgifterne vil metode 1 være den billigste, da metode 2 kræver en indsats til inddatering af den gruppe biblioteker, der skal udgøre stikprøven. Denne skønnes at være 40-60 mio. kr.

BILAG 5

Rapport fra arbejdsudvalget til undersøgelse af, om der kan opnås enighed mellem grupperne i Dansk Forfatterforening om de fordelingsprincipper, der skal gælde under en nyordning af biblioteksafgiften

Arbejdsudvalget blev nedsat i december 1987 med den opgave at skulle afgive en beretning til Kultur- og Kommunikationsministeriets udvalg til revision af den gældende biblioteksafgiftsordning om, hvorvidt der kunne opnås samstemmighed mellem grupperne i Dansk Forfatterforening om de principper, der bør gælde for fordelingen af biblioteksafgiften for bøger under den nyordning af afgiftssystemet, som biblioteksafgiftsudvalget forventes at ville stille forslag om.

Udvalgets medlemmer har været

forfatterne

Hans Hansen, formand for Dansk Forfatterforening,

Suzanne Giese og

Jesper Jensen som repræsentanter for den skønlitterære gruppe,

Else Faber og

Henning Vangsgaard som repræsentanter for **oversætter-**gruppen,

Nils Aage Jensen som repræsentant for den faglitterære gruppe,

Vagn Steen som repræsentant for lyrikergruppen,

Bjørn Førde som repræsentant for børne- og ungdomsgruppen og

W.Welncke, fhv. kommitteret i Kulturministeriet, der har fungeret som formand.

Den efterfølgende beretning om forløbet og resultaterne af udvalgsarbejdet er udarbejdet af arbejdsudvalgets formand.

Efter de nye regler for biblioteksafgiften, som udvalget til revision af afgiftsordningen forventes at stille forslag om, vil kredsen af berettigede ophavsmænd m.v. og af de materia-

ler, der skal berettigede til afgift ligesom hidtil blive fastsat i lovgivningen, der også vil komme til at indeholde bestemmelser om, hvilke biblioteker, der skal være omfattet af ordningen.

Den årlige finanslovsbevilling til biblioteksafgift tænkes beregnet på grundlag af de berettigede værker m.v. i bibliotekerne og efter en grundsats for hver udlånsenhed, men som noget nyt vil det formentlig blive foreslået, at bevillingens administration og fordeling lægges over til en organisation, dannet af de afgiftsberettigede.

Organisationen opdeles i grupper efter materialekategorier, og afgiftsfordelingen inden for den enkelte gruppe skal bestemmes af det for gruppen nedsatte udvalg.

En af grupperne under den nye organisation vil formentlig komme til at omfatte bøger, noder, tekstbærende fonogrammer, diasserier m.v.

En fordelingsplan for denne gruppe kan naturligvis ikke bestemmes af forfatterne alene - endsige alene af de forfattere, der er medlemmer af Dansk Forfatterforening. De principper, hvorefter afgiften skal fordeles, må fastsættes i et samarbejde mellem en lang række organisationer - foruden Dansk Forfatterforening eksempelvis Udvalget til Beskyttelse af Videnskabeligt Arbejde, Dansk Komponistforening, Billedkunstnernes Forbund, Tegnerforbundet, Dansk Skuespillerforbund og fotografernes foreninger.

Arbejdsudvalget har imidlertid udelukkende beskæftiget sig med de fordelingsprincipper, der i fremtiden bør gælde for biblioteksafgiften for bøger.

Drøftelserne i arbejdsudvalget har vist, at der mellem grupperne inden for Dansk Forfatterforening er enighed om, at man, når en ny lov om biblioteksafgift træder i kraft, bør forlade det hidtil gældende system, hvorefter afgiften til forfatterne ydes med et fast ensartet beløb pr. bind, hvormed de er repræsenteret i bibliotekerne. Man bør tilstræbe

en fordeling af det samlede til rådighed værende beløb, som tager hensyn til mængden eller omfanget af det materiale bibliotekerne får rådighed over ved anskaffelsen af det enkelte værk.

Arbejdsudvalget har i sine overvejelser taget som udgangspunkt, at det er nødvendigt at finde frem til et fordelings-system, der er forholdsvis enkelt og nemt at administrere og som ikke er forbundet med uforholdsmæssigt store administrationsomkostninger.

Det er på denne baggrund det må ses, at udvalget har koncentreret sig om forsøg på at finde frem til en fordelingsordning, baseret på de enkelte værkers sidetal.

I udvalget har der været fremlagt et fordelingsforslag, der bygger på en opdeling af bøgerne i 3 kategorier efter sidetal, hvortil efter forslag fra lyrikergruppen kom en speciel 4. kategori for lyrik.

Til kategori 1) hører bøger på til og med 48 sider, til kategori 2) bøger på mellem 49 og 128 sider og til kategori 3) bøger på 129 sider og derover. Forslaget var tænkt at skulle gælde for bibliotekernes indkøb efter ikrafttrædelsesdatoen for den nyordning af biblioteksafgiften, som biblioteksafgiftsudvalget vil stille forslag om.

Forslagsstillerne går - som et rent eksempel - ud fra, at hver bog (bind), der købes til et bibliotek, ved nyordningens start udløser en afgift fra staten på 5 kr. Til grund for forslaget ligger endvidere et skøn over indkøbsstrukturen for bibliotekerne. Der er regnet med, at kategori 1) tegner sig for 50 pct. af indkøbene, kategori 2) for 33 1/3 pct., kategori 3) for 16 1/3 pct. og kategori 4) for 0,33 pct. Dette skøn er behæftet med stor usikkerhed, men det har indtil nu ikke været muligt at fremskaffe nogen dokumentation for, hvordan indkøbene faktisk fordeler sig på de nævnte kategorier.

Forslagets indhold fremgår af nedenstående skema, hvor I, II og III angiver 3 mulige modeller med forskellig vægtning:

	I	II	III
Kategori 1:	(1)=2,80 kr.	(1)=3,60 kr.	(2)=4,20 kr.
Kategori 2:	(2)=5,60	(1 1/2)=5,40	(2 1/2)=5,25
Kategori 3:	(3)=8,40	(2)=7,20	(3)=6,30
Lyrik:	(40)=112	(20)=72	(20)=42

Der er ikke foretaget detaljerede beregninger over, hvordan et sådant fordelingssystem vil virke. Det er imidlertid klart, at det er lyrikerne, der vil vinde mest ved det, og at det først og fremmest vil være de børnebogsforfattere, der fortrinsvis skriver "letlæsningsbøger", som bliver taberne. Forfattere, der udelukkende eller fortrinsvis skriver skønlitteratur for voksne vil få en ikke ubetydelig indtægtsfremgang, mens forfattere med et bredt sammensat forfatterskab næppe vil blive meget berørt af nyordningen.

Repræsentanterne for lyrikgruppen, børne- og ungdomsgruppen, den faglitterære gruppe og oversættergruppen har i princippet kunnet gå ind for et fordelingssystem efter retningslinier som de skitserede under den selvfølgelige forudsætning, at det skøn over bibliotekernes indkøbsstruktur, som forslaget bygger på, viser sig at holde nogenlunde stik.

Med hensyn til valget mellem modellerne I, II og III har børne- og ungdomsgruppen tilkendegivet, at man vil kunne anbefale model III, hvor springet mellem de 3 sidetalskategorier er mindst. Den faglitterære gruppe er villig til at forhandle om modellerne II og III, og repræsentanten for lyrikgruppen går ind for I og vil kunne acceptere II.

I fordelingsforslaget fremtræder lyrikken som allerede nævnt som en særlig kategori, og det foreslås, at værker af lyrik skal udløse en afgift pr. bind, der alt efter modellerne er 40, 20 eller 10 gange så stor som afgiften for bøger i kate-

gori 1. Lyrikgruppen har som begrundelse for denne markante særbehandling især henvist til det forhold, at bibliotekerens indkøb af lyrik er yderst beskedent i forhold til genrens betydning.

Det kan næppe betragtes som en fejl eller mangel ved afgiftsordningen, at lyrikerne kun i ringe grad har gavn af den. Meningen med ordningen er jo, at der skal ydes et vederlag for bibliotekernes brug af bøgerne, som denne giver sig udslag i antallet af eksemplarer, som købes. Når man imidlertid under en nyordning skal udarbejde et ændret fordelingsystem, fastsat af ophavsmændene selv, og overveje en fordelingsordning, der differentierer afgiften efter sidetal, er det naturligt at tage det forhold i betragtning, at digtsamlinger i almindelighed har et lavt sidetal. Dette kunne f.eks. gøres ved at man placerede al lyrik uanset sidetal i kategori 3. I fordelingsforslaget er der tale om en langt mere vidtgående begunstigelse af lyrikken, som formentlig må betragtes som litteraturpolitisk begrundet.

De øvrige grupper har trods deres forståelse for lyrikkens særlige problemer ikke ment at kunne gå så langt som foreslået af lyrikgruppen. Den faglitterære gruppe foreslår, at al lyrik uanset sidetal placeres i kategori 3. Børne- og ungdomsgruppen har tilkendegivet, at den forstår lyrikernes bekymring og er indstillet på at imødekomme lyrikgruppens ønsker i en vis udstrækning. Gruppen ser det som den mest indlysende løsning, at lyrik uanset sidetal placeres i kategori 3. Gruppen gør opmærksom på, at der for så vidt angår billedbøger for børn foreligger lignende problemer som for lyrikken. Med hensyn til den skønlitterære gruppes stilling henvises til gruppens særudtalelse (bilag 1).

Når det gælder fordelingsordningen i almindelighed, har den skønlitterære gruppe indtaget et særstandpunkt.

Repræsentanterne for den skønlitterære gruppe kunne for så vidt godt tilslutte sig tanken om, at afgiftens størrelse bliver sat i relation til værket eller bogens sidetal, men de kunne ikke gå ind for fordelingsforslaget i den forelig-

gende form. De tager afstand fra systemet med 3 kategorier efter sidetal; afgiften for det enkelte værk bør udgøre et beløb pr. side, således at man undgår de spring i afgiftsbeløbet, som ville fremkomme, f.eks. mellem en bog på 128 sider og én på 129. De mener dernæst, at der bør regnes med "normalsider" (2.000 typografiske enheder), og det er endelig en forudsætning for gruppens godkendelse af en fordelingsplan, at den bliver bragt i anvendelse ikke blot på bibliotekernes indkøb efter nyordningens gennemførelse, men også på den på dette tidspunkt værende bestand af bøger, som i dag berettiger til afgift. Der henvises til gruppens særudtalelse (bilag 1).

Spørgsmålet om at inddrage den bestående bogbestand under en ny fordelingsplan har været indgående drøftet i arbejdsudvalget.

For flertallet af medlemmerne har det stået som et naturligt udgangspunkt, at en ny fordelingsordning kun skulle gælde for bøger anskaffet efter nyordningens ikrafttrædelsesdato. Ved at gøre et nyt system anvendeligt på den bestående bogmasse fratager man jo visse grupper af forfattere indtægter, som de kan have haft grund til fortsat at kunne regne med; i en vis forstand giver man således nyordningen tilbagevirkende kraft. På den anden side kan der henvises til, at den nye afgiftsskala, med degressivt graduerede satser, som blev indført i 1982, ikke blev begrænset til at gælde for bibliotekernes nyanskaffelser, og til at der vil gå forholdsvis lang tid, før en nyordning slår igennem, hvis man ikke lader den gælde også for den bestående bogbestand, f.s.v. angår de værker, der hidtil har været afgiftsberettigede. (Efter de foreliggende oplysninger vil den bestående bogbestand for størstedelens vedkommende være udgået af bibliotekerne efter 7-8 års forløb. Helt vil den imidlertid ikke være forsvundet, før der er gået 20-30 år).

Arbejdsudvalget har haft diskussioner med Bibliotekstilsynet (Anna Johansen og Morten Hein) bl.a. om omkostningerne ved at få foretaget de optællinger, der vil være nødvendige,

hvis man skal kunne gøre en ny fordelingsplan baseret på si-
detal anvendelig på den ældre bogbestand, stadig begrænset
til den del af bestanden, som i dag er afgiftsberettiget.

Efter de oplysninger Bibliotekstilsynet har kunnet give, vil
en totaloptælling koste mindst 600 mill. kr. med de metoder,
der bruges i dag. Med systemforbedringer vil tallet måske
kunne komme ned på ca. 400 mill. kr.

En optælling, begrænset til de værker, som allerede beretti-
ger til afgift, vil naturligvis være mindre bekostelig. Til-
synet har ikke her kunnet komme med noget konkret omkost-
ningsskøn, men mener, at der vil blive tale om udgifter på
mere end halvdelen af omkostningerne ved en komplet optæl-
ling.

Den skønlitterære gruppe går principalt ind for en optælling
af alle de værker, der idag berettiger til afgift, men kan
subsidiært acceptere en statistisk repræsentativ stik-
prøveoptælling, se nærmere gruppens udtalelse (bilag 1).

Bibliotekstilsynet har skønnet, at udgiften til en stik-
prøveoptælling måske kan holdes nede på 40-60 mio.kr.

Repræsentanterne for lyrikgruppen, den faglitterære gruppe,
oversættergruppen og børne- og ungdomsgruppen mener ikke det
vil være rigtigt uden videre at gøre en ny fordelingsordning
gældende for så vidt angår den bestand af bøger, der findes
i bibliotekerne, når en ny afgiftsordning træder i kraft. De
finder heller ikke, at det vil være forsvarligt at belaste
nyordningen med administrationsudgifter af den størrelses-
orden, som der vil blive tale om selv ved en udelukkende
stikprøvevis optælling af den eksisterende bogmasse. Samti-
dig peges på, at en beregning på basis af stikprøver vil væ-
re behæftet med en betydelig usikkerhed. Denne usikkerhed
virker måske ikke så skræmmende, når den gøres op i procen-
tuelle afvigelser under ét, men for nogle af de enkelte

forfatterskaber, specielt de kvantitativt små, vil beregningen på grundlag af stikprøver kunne føre til resultater, der drastisk afviger fra dem, der ville være fremkommet på grundlag af en totaloptælling.

Ud fra ønsket om at imødekomme den skønlitterære gruppe har lyrikgruppens repræsentant stillet et forslag, der vil kunne føre til, at en ny fordelingsplan hurtigere bliver gjort effektiv, ved at man overfører en del af de afgiftsmidler, der ville falde på den ældre bogmasse til den del af afgiften, som skal fordeles på nyindkøbene.

Forslaget, der er udformet ud fra forudsætningen om en biblioteksafgift fra staten på 5 kr. pr. biblioteksenhed, går ud på, at afgiften pr. bind for bøger i den bestående bogmasse afregnes således:

1. år:	98 pct.	4,90 kr.
2. år:	96 pct.	4,80 -
3. år:	94 pct.	4,70 -
4. år:	92 pct.	4,60 -
5. år:	90 pct.	4,50 -
Følgende år:		4,50 -

Såfremt en sådan overføring af midler fra den bestående bogmasse til nyindkøbene finder sted, vil det medføre, at forslaget, gengivet oven for side 78, vil komme til at tage sig således ud:

	I	II	III
Kategori 1)	(1)= 3,91 kr.	(2)= 5,02 kr.	(2)= 5,87 kr.
Kategori 2)	(2)= 7,82	(1 1/2)= 7,53	(2 1/2)= 7,35
Kategori 3)	(3)=11,73	(2)= 10,04	(3)= 8,81
Lyrik	(40)=156,42	(20)=100,47 -	(20)=59,00

De øvrige grupper - bortset fra den skønlitterære - har kunnet tilslutte sig dette forslag.

Repræsentanterne for den skønlitterære gruppe mener imidlertid ikke, at forslaget løser problemerne for de skønlitterære forfattere og fastholder, at en ny fordelingsplan må udarbejdes således at den kan bringes i anvendelse også på den bestående bogbestand, eventuelt på basis af en stikprøveoptælling af bogbestanden.

Arbejdsudvalget som helhed henstiller til udvalget til revision af den gældende biblioteksafgiftsordning at overveje, om det ikke vil være hensigtsmæssigt, at der i eller i forbindelse med den kommende nye lovgivning tages udtrykkeligt stilling til spørgsmålet, om en ændret fordelingsordning for afgiften for bøger bør finde anvendelse på de til afgift berettigede bogværker, der findes i bibliotekerne, når nyordningen træder i kraft.

Arbejdsudvalget har ikke drøftet de spørgsmål, der vedrører afgiftens fordeling i tilfælde af, at der til en bog er flere afgiftsberettigede ophavsmænd, evt. tilhørende forskellige kategorier. For så vidt angår oversætterne er man gået ud fra, at nyordningen vil komme til at betyde, at oversættere skal have en afgift på 50 pct. af en **forfatterafgift**, og at den individuelle oversætterafgift alene skal gælde for de til dansk oversatte bøger, som bibliotekerne indkøber efter den dato, der fastsættes for ikrafttrædelsen af nyordningen af biblioteksafgiften.

Den nuværende limiteringsordning (den degressive skala, hvorefter afgiftsbeløbet pr. bind falder med stigende antal eksemplarer) forudsættes indtil videre opretholdt, for så vidt angår den ældre bogmasse. Der er ikke taget endelig stilling til, om der bør gælde en limiteringsordning for de bøger, der købes efter en nyordnings ikrafttræden.

Der synes i arbejdsudvalget at være enighed om, at der er behov for en stramning af originalitetskravet, således at man hindrer, at der ydes forfatterafgift i tilfælde, hvor der reelt er tale om genfortællinger eller oversættelser af andres værker.

Det skal til slut nævnes, at arbejdsudvalget har spurgt Bibliotekstilsynet, om der kan fremskaffes oplysninger til belysning af bibliotekernes indkøbsstruktur, nærmere bestemt om, hvordan et års indkøb fordeler sig på de kategorier, der arbejdes med i de foran omtalte fordelingsforslag. På anmodning af den skønlitterære gruppe har udvalget desuden spurgt, om det ville være muligt at få foretaget en stikprøveoptælling f.s.v. angår den eksisterende bogbestand, omfattende antal bind skrevet af danske enkeltforfattere, således at der for hvert bind (eksemplar) blev angivet oplysninger om genre og sidetal. Stikprøveoptællingen ønskedes foretaget på et typisk folkebibliotek og et typisk skolebibliotek.

Bibliotekstilsynet har den 15. marts 1988 meddelt, at man ikke på nuværende tidspunkt har kapacitet til at iværksætte undersøgelser af nævnte art.

Styrelserne for den skønlitterære gruppe, for gruppen af fagforfattere, for børne- og ungdomsgruppen, for **lyriker**-gruppen og gruppen af oversættere har afgivet særudtalelser, der medfølger denne beretning som bilag 1-5*.

Hørsholm, april 1988.

W. Weincke

* Denne betæknings bilag 6.

BILAG 6

Særdtalelser fra Dansk Forfatterforenings grupper, bilag 1-5 til arbejdsudvalgets beretning (her aftrykt efter Forfatteren, 1988, 5).

Udtalelse fra DFs Børne- og Ungdomsgruppe

BU-gruppen i Dansk Forfatterforening har fremsat følgende udtalelse i forbindelse med Weincke udvalgets beretning.

Indledning

Siden 1946 har danske forfattere modtaget et vederlag for at stille deres værker til rådighed for bibliotekernes udlån. Ordningen omfatter i dag bøger, der er tilgængelige for offentligheden på folkebiblioteker og skolebiblioteker. Godt og vel 6.000 forfattere er omfattet af ordningen.

Hidtil har administrationen af biblioteksafgiften ligget i statsligt regi. Det af Kultur- og kommunikationsministeriet nedsatte udvalg til revision af den gældende biblioteksafgiftsordning har diskuteret, hvordan administrationen kan overføres til privat regi. dvs. til rettighedshavernes selvforvaltning. BU-gruppen støtter et sådant forslag, idet vi mener, at det ligger i naturlig forlængelse af Dansk Forfatterforenings bestræbelser på at

gøre biblioteksafgiften så oplysningsrigt funderet som overhovedet muligt.

Selve den økonomiske ramme vil fortsat være et anliggende for Folketinget. Det betyder, at det også fremover vil være sådan, at hver udlånsenhed udløser en grundsats. Men ved overgangen fra statsligt til privat administration af den økonomiske ramme vil det blive overladt til rettighedshaverne selv at fastlægge principperne for den interne fordeling.

Det er denne del af fordelingen, som BU-gruppen vil fremlægge sine synspunkter på i det følgende.

Hvorfor er den nuværende fordeling uretfærdig?

Biblioteksafgiften udgør i dag godt 100 mio. kr., som fordeles til over 6.200 forfattere. En grov beskrivelse af fordelingen ser således ud:

* Mere end halvdelen af forfatterne har under 1.000 afgiftsberettigede bind og modtager således afgift på under 5.000 kr.

* Andre ca. 2.100 forfattere har mellem 1.000 og 10.000 afgiftsberettigede bind og

modtager et sted mellem 5.000 kr. og 50.000 kr. - halvdelen ligger dog under 15.000 kr.

* Kun godt 400 forfattere har mere end 20.000 afgiftsberettigede bind og får derfor beløb på over 50.000 kr.

Sammenfattende kan man konstatere, at biblioteksafgiften for hovedparten af landets forfattere kun udgør et yderst beskedent beløb, som på ingen måde giver dem mulighed for at »Teve af« afgiften. Blandt denne store gruppe er der repræsentanter fra alle Dansk Forfatterforenings grupper.

I debatten om den »uretfærdige« fordeling er det især sammensætningen af den øverste gruppe — bestående af omkring 7 procent af afgiftsmodtagerne — som er blevet fremhævet. Kritikerne har således peget på, at gruppen domineres af forfattere af fagbøger, skolebøger samt børne- og ungdomsbøger.

At det ikke som i biblioteksafgiftens ungdom er de skønlitterære forfattere, som dominerer »hitlisterne«, er der intet mærkværdigt i. Det afspejler det forhold, at såvel

forlagernes udgivelsesstruktur som bibliotekernes indkøb har ændret sig gennem de seneste 20-25 år. Faglitteratur er blevet en almindelig del af danskernes daglige læsning. Børne- og ungdomsbøger efterspørges stærkt af folke- og skolebibliotekernes flittigste lånere: børn og unge. I en afgiftsordning, som ikke diskriminerer mellem genrer, er der derfor ikke noget »uretfærdigt i«, at andre forfattere end de skønlitterære dominerer.

BU-gruppen er mao. af den opfattelse, at det er befolkningens læsevaner samt bogmarkedets struktur, som udfra visse synspunkter giver en »skæv« afgiftsfordeling. På samme måde som man vel med en vis ret kan hævde, at strukturen på mediemarkedet i højere grad bidrager til boghandlersalg af skønlitterære bøger end børne- og ungdomsbøger.

Kritikerne af den eksisterende fordeling har også peget på, at afgiftssystemet — hvor en bog er en bog uanset genre, format, illustrationsgrad og omfang — ligefrem animerer til afgiftsienkning. Eksempelvis i form af vilkårlige opdelinger af værker i flere bind samt bevidst satsen på »tyn-

de« bøger — dvs. bøger med få sider og lille tekstmængde på hver side.

Hvad angår den *vilkårlige opdeling* er BU-gruppen helt enig med kritikerne: I den udstrækning det forekommer, er det helt uacceptabelt. Men en løsning på problemet kan ikke findes inden for rammerne af dette udvalgs arbejde. Det må klares i samarbejde med forlæggerne, idet det er i dette led, opdelingen foretages.

Problematikken omkring de *tynde bøger* er nok et af de centrale punkter i debatten — og også langt mere kompliceret end kritikerne normalt fremstiller det. For BU-gruppen er det vigtigt at understrege, at vi ikke finder den »mistænkeliggørelse«, som fx forfattere af lætlesningsbøger har været udsat for, rimelig. Det er *ikke afgiftstænkning* at skrive en tynd bog i et enkelt forståeligt sprog til børn med et begrænset ordforråd. Det må være en menneskeret for disse børn at få stillet litteratur til rådighed, som de magier — og som kan bidrage til at de også som voksne har lyst til at læse bøger. Og det er iøvrigt ikke nogen let opgave at skrive netop den slags bøger — det kræver langt mere end antal sider eller bogstaver giver udtryk for.

At folke- og skolebiblioteker indkøber mange *eksemplarer* af denne type bøger er en anden sag. Det er et udtryk for et registreret behov — på samme måde som bibliotekernes indkøb af alle andre typer af bøger afspejler et større eller mindre behov — eller *efter-spørgsel* om man vil.

Afslutningsvis: Såvel *folke-* som *skolebiblioteker* oplever i disse år markante nedskæringer i budgetterne til indkøb af bøger. Det rammer *alle* forfattere. Men på længere sigt kan det meget vel blive forfatterne af børne- og ungdomsbøger, som rammes hårdest. Ikke fordi denne litteratur er dårligere end anden litteratur, men fordi det på det »åbne« boghandlernes marked især er litteratur for voksne, som sælger. De fleste BU-forfattere modtager meget små beløb i biblioteksafgift. Vi er i realiteten også afskåret fra at modtage midler fra Statens Kunstfond. Derfor kan vi ikke på biblioteksafgiftens område medvirke til gennemførelsen af en fordelingsstruktur, som drastisk vil forringe vore medlemmers situation.

Beregningsgrundlaget: En bogside!

I løbet af udvalgets arbejde er der blevet fremlagt en lang række forslag til beregningsgrundlag. For de fleste af forslagene gælder det, at de ikke lever op til følgende kriterier, som BU-gruppen betragter som afgørende for et nyt fordelingssystem:

* At det er enkelt og gennemskueligt.

* At det er nemt at administrere.

i sidste fase af udvalgets arbejde har diskussionen koncentreret sig om to forslag til beregningsgrundlag:

* En normalside a 2.000 enheder.

* En bogside som den nu engang fremstår.

Når BU-gruppen har foreslået at bruge *bogsidens* som udgangspunkt for et nyt beregningsgrundlag, skyldes det først og fremmest, at det er langt det mest enkle, gennemskuelige og lettest administrerbare. Hvis alle bøger blot bestod af tekst, kunne det være nærliggende at vælge *normalsiden* som udgangspunkt. Men der udgives i dag så mange bøger, hvor tegninger, fotos, grafiske fremstillinger mm. indgår som integrerende dele af den traditionelle tekst — og indgår som en integreret del af forfatterens arbejde — at normalsiden er et både urimeligt og umuligt administrerbart udgangspunkt.

Bogsidens som den fremstår i sin grafiske udformning er udgangspunktet — men kan ikke stå alene. For at tage højde for de nuværende skævheder har BU-gruppen foreslået, at afgiften beregnes på grundlag af tre hovedkategorier:

• Kategori 1: Bøger til og med 48 sider.

* Kategori 2: Bøger fra 49 til og med 128 sider.

* Kategori 3: Bøger fra 129 sider og opefter.

Umiddelbart kan det se ud som om der her er tale om en kategorisering efter *gener*. Det er imidlertid hverken tilfældet eller hensigten. Men man kan sige, at opdelingen tager hensyn til den struktur, der er i bibliotekernes indkøb — og søger at korrigere denne. Uden at kende de faktiske tal for bibliotekernes indkøb er vi nemlig gået ud fra, at op mod

halvdelen af indkøbene består af små bøger på under 49 sider — og at omkring en tredjedel består af fagbøger samt børne- og ungdomsbøger på mellem 49 og 128 sider. I den sidste kategori på 129 sider og derover finder man hovedparten af skønlitteraturen plus en del børne- og ungdomsbøger samt fagbøger. — En ren genreopdeling er der altså ikke tale om.

BU-gruppen mener også, at en sådan opdeling i tre kategorier er bedre end et system, hvor en bog på fx 80 sider udløser dobbelt så stor en afgift som en bog på 40 sider, en bog på 240 sider dobbelt så meget som en bog på 120 sider, osv. Fortalere for et sådant system mener, at det bedre end en opdeling i kategorier udtrykker den arbejdsindsats, bogen er et resultat af. Men som tidligere nævnt er en lille bog ikke nødvendigvis hurtigere skrevet end en stor bog. Ofte kan det modsatte meget vel være tilfældet. Derfor ønsker vi ikke så »simpel« en beregningsmetode. Vi mener det er mere rimeligt med en tredeling, som kan siges at udtrykke en slags kompromis mellem det nuværende system, hvor en bog er en bog uanset størrelse — og den indkøbsstruktur der hersker på biblioteksmarkedet.

Næste skridt er at *vægtede* tre kategorier. Her er det BU-gruppens opfattelse, at forskellen ikke må være så stor mellem grupperne, at det i realiteten kommer til at virke som en diskriminering af nogle forfattere og en præmiering af andre ud fra kulturpolitiske synspunkter. Det vil fx. være tilfældet, hvis kategori 1 vægtes med én og kategori 3 med fem eller ti. Vi foreslår derfor følgende, som vi mener alle medlemmer af Dansk Forfatterforening vil kunne leve med:

• Kategori 1: 2
• Kategori 2: 2,5
• Kategori 3: 3

Kritikere vil hævde, at også et sådant system opfordrer til afgiftstænkning. At forfattere, som typisk skriver bøger under 49 sider vil skrive nogle sider ekstra for at komme op i næste kategori. Og at forfatterne vil søge lige under 128 sider vil søge at presse bøgerne op i den øverste kategori.

Til dette er blot at sige, at ingen af de forslag, som har været diskuteret på udvalgets møder, udelukker *afgiftstænkning*. I dette tilfælde kan

det fx imødegås ved at foretage justeringer af »grænserne«.

Konsekvenserne af et nyt beregningssystem

Det er uhyre vanskeligt at sige noget helt præcist om konsekvenserne af det nye beregningssystem, fordi hverken udvalget eller BU-gruppen har haft adgang til det nødvendige statistiske baggrundsmateriale. Forudsætningen for nøjagtige beregninger er nemlig, at man kender bibliotekernes indkøbsstruktur såvel som de enkelte forfatteres produktion fordelt på sidetal.

Ikke desto mindre har BU-gruppen gennemregnet en række »modeller« for at få en fornemmelse af, hvordan det nye system vil påvirke forskellige »typer« af forfattere sammenlignet med en uændret fortsættelse af det nuværende system. På grundlag af disse beregninger mener vi at kunne konkludere følgende:

* Det vil være de forfattere, som udelukkende skriver små bøger, som rammes hårdest.

* Det vil være de forfattere, som udelukkende skriver store bøger, som får mest ud af ændringen.

* Forfattere med et bredt sammensat produktion kommer ikke til at hverken tabe eller vinde.

Hvor kraftigt nyordningen slår igennem er umuligt at sige. Det afhænger nemlig ikke kun af forskellen mellem kategoriernes vægning, men også af det antal eksemplarer af en forfatters værker bibliotekerne fremover vil indkøbe.

Og så afhænger det af, om det nuværende system med »en faldende krone« skal overføres til det nye system. Det har BU-gruppen ikke taget endelig stilling til, men meget taler for, at det vil være nødvendigt, med mindre de eksisterende skævheder skal blive yderligere forstærket.

Særbehandling af visse gener

I udvalgsarbejdet har specielt lyriker-gruppen peget på, at en nyordning måtte tilgodes lyrikken i særlig grad, fordi den er en »truet« genre. BU-gruppen har under hele udvalgsforløbet tilkendegivet, at den forstod lyrikerens bekymring og var indstillet på at imødekomme gruppens ønsker i

en vis udstrækning.

Dette tilsagn star vi ved. I princippet deler BU-gruppen de synspunkter, som W. Weincke giver udtryk for i sin udvalgsrapport. Men vi mener nok, at det er muligt at gå en smule videre uden at ordningen bliver en litteraturpolitisk begrundet ordning.

En løsning af lyrikkens særlige problemer er imidlertid ikke det eneste problem, som trænger til en særlig løsning. Det samme gør billedbogen. For det første fordi det er vigtigt at holde liv i en blomstrende dansk billedbogsproduktion, som har trange kår i en international samproduktionsverden. For det andet fordi der her er tale om bøger, hvor en illustratør og en forfatter skal deles om en afgift.

For begge genrens vedkommende er den mest indlysende løsning, al de uanset sidetal placeres i kategori 3, som udloser den højeste afgift.

Hvad med den eksisterende bogbestand?

Under udvalgsarbejdet har den skønlitterære gruppe fastholdt det synspunkt, at en nyordning ikke ville være noget værd, hvis den ikke fra starten omfattede hele den eksisterende bogbestand. BU-gruppen har på den anden side understreget, at det hverken er praktisk muligt eller rimeligt at imødekomme den skønlitterære gruppe på dette punkt.

Den tekniske forudsætning for at lade den eksisterende bestand på omkring 70 mio. bøger omfatte af en ny fordelingsordning er, at man for hver enkelt af de over 6.000 rettighedshavere kender det samlede antal afgiftsberettigede binds fordeling på de tre kategorier. Denne forudsætning kan ikke opfyldes i dag. Derfor er det nødvendigt at gennemføre en optælling af bestanden.

Udvalget er blevet præsenteret for forskellige skøn over, hvad en optælling vil koste. En totaloptælling vil måske koste et sted mellem 400 og 600 mio. kr. En stikprøveoptælling af 10% omkring en tiendedel af dette beløb.

Ud fra en rent statistisk betragtning er det sikkert korrekt, at en stikprøveoptælling kan gennemføres på en sådan måde, at sikkerheden for den totale stikprøve vil være acceptabel. Men det er BU-gruppens opfattelse, at usikkerheden for den enkelte for-

fatter vil være langt større end for »populationen« set under ét. For nogle forfattere kan der således blive tale om en meget stor »vilkårlig« nedgang i det udbetalte afgiftsbeløb. Det kan vi ikke acceptere. Især fordi hovedparten af BU-gruppens medlemmer som tidligere påpeget modtager forholdsvis beskedne beløb.

På den anden side har vi forståelse for den skønlitterære gruppes utålmodighed, og vi er derfor indstillet på at medvirke til en ordning, som vil få den nye fordelingsordning til at slå hurtigere igennem end den naturlige afgang indebærer. Vi mener, at det af lyrikergruppen fremsatte forslag om at overføre nogle få procent af midlerne fra den bestående bogmasse til nyindkøbene er en både rimelig og praktisk fremgangsmåde.

Fremover vil rettighedshaverne i en årrække således få udbetalt et afgiftsbeløb, som er sammensat af beløb udbetalt efter to forskellige systemer. Det kan umiddelbart forekomme administrativt besværligt, men vil ikke være det i praksis. For den gamle bogmasses vedkommende har man blot behov for at kende kassationsallene, og dem har man under alle omstændigheder behov for.

Afsluttende bemærkninger

BU-gruppen har fra starten deltaget konstruktivt og åbent i forhandlingerne om en nyordning af biblioteksafgiftens fordeling. Vi har fremlagt konkrete forslag til en omfordeling, som vil begunstige andre gruppens medlemmer på bekostning af vore egne. Vi har strakt os langt i bestræbelserne på at skabe enighed mellem grupperne i Dansk Forfatterforening.

Derfor beklager vi meget, at det ikke er lykkedes Weinckevalget at nå til enighed om et forslag til en nyordning. I modsætning til den skønlitterære gruppe mener vi, at netop fordelingen mellem forfatterne bør være vores eget ansvar. Det kan ikke være i Dansk Forfatterforenings interesse at fralægge sig ansvaret på et for foreningens medlemmer så vitalt område.

På den anden side vil vi også fremhæve, at Weincke-udvalgets arbejde ikke af den grund har været forgæves. På flere punkter har der været så meget bevægelse i gruppernes synspunkter, at der — som det

også fremgår af Weinckes udvalgsrapport — tegner sig nogle klare konturer for en fremtidig ordning, som vi mener et stort flertal af Dansk Forfatterforenings medlemmer vil kunne acceptere. Vi kan kun opfordre til, at det af Kultur- og Kommunikationsministeriet nedsatte udvalg til revision af den gældende biblioteksafgiftsordning følger de hovedlinjer, som W. Weincke har skitseret.

For B U-gruppens styrelse:
Bjørn Førde

Udtalelse fra DFs fagforfatter-gruppe

F-gruppens styrelse har ønsket at tilføje følgende til Weinckevalgets beretning.

Det er styrelsens opfattelse, at det vil være yderst uheldigt, om antallet af bogstavenheder i en bog bliver afgørende for afgiftens størrelse.

En bogs omfang siger ikke i sig selv noget om det arbejde, der er lagt i den. Netop ved den faglige litteratur vil der i reglen være et krav om en meget høj grad af bearbejdning af teksten, og især skolebøger for folkeskolen skal have en kort og enkel tekst af hensyn til de svage læsere blandt eleverne.

Når mange skolebøger siden 1960'erne er udgivet i form af små hæfter, har det intet med »afgiftstænkning« at gøre, men er udtryk for en pædagogisk bestræbelse, som bygger på, at børn hellere læser et tyndt hæfte end en tyk bog.

Hvis forfattere, der skriver kort og overskueligt, skal straffes for det ekstra arbejde, de gør, kan det meget nemt få skadelige virkninger for elevernes læsemuligheder.

Styrelsen mener også, at det vil være uheldigt, om man laver en opdeling i gener og indretter fordelingsystemet på baggrund heraf. Biblioteksafgiften udbetales som betaling for brug af en forfatters værker og er ikke i sig selv udtryk for en kulturpolitisk foranstaltning.

Styrelsen erkender imidlertid, at biblioteksafgiften ud fra sin logik bliver fordelt meget ulige blandt forfatterne, og er derfor ud fra en solidarisk betragtning indstillet på at anbefale

det fordelingsystem, der er foreslået af gruppen for børne- og ungdomslitteratur, og som går ud fra en afgift på sidetal med de tre kategorier: under 48 sider. 49-128 sider og over 128 sider. Vi kan også gå med til, at lyrik altid medregnes til kategori 3 uden hensyn til sidetal.

Gruppen må derimod gå imod, at man inddrager den ældre bogmasse i det nye system, især hvis det medfører en optælling af den gamle bogmasse. Det vil give meget store administrative udgifter og vil ramme de forfattere, der er holdt op med at producere bøger, meget hårdt.

En stikprøveoptælling af den gamle bogmasse vil kunne mindske omkostningerne, men den vil rumme så store uretfærdigheder, at den på det bestemteste må frarådes.

Gruppen er derudover betænkelig ved, at der skal oprettes en særlig organisation til administration af afgiften. Hvis Bibliotekstilsynet ikke længere skal have denne administration, må det være naturligt at lade administrationen af afgiften for bøger gå over til Dansk Forfatterforening, som tidligere har haft denne administration, og i dag gennem Radiokassen administrerer Danmarks Radios honorarer til forfattere.

Gruppen finder det i øvrigt absolut nødvendigt, at amtscentralerne nu igen kommer til at udløse afgifter. Amtscentralerne har i dag en meget intens udlånsvirksomhed over for skolerne, hvilket betyder, at den samme bog kan blive anvendt 10-15 gange om året. Denne udlånsvirksomhed er en stærkt medvirkende faktor til det faldende salg af bøger til skolerne og det deraf følgende tab for forfatterne.

F-gruppens styrelse

Udtalelse fra DFs lyriker-gruppe

L-gruppen i Dansk Forfatterforening har fremsat følgende udtalelse i forbindelse med Weincke-udvalgets beretning.

L-gruppen vil gerne give en udtalelse, der kan bilægges beretningen vedrørende arbejdsudvalgets resultater.

Først og fremmest finder vi

formanden Willi Weinckes beretning så nuanceret og så loyal over for vore synspunkter, at denne særudtalelse ikke kan undgå gentagelser.

Det kan af nogle læsere opfattes, som at den kan virke en smule overflødig.

Vi håber dog at velvillige læsere snarere vil finde en understregning og præcisering af et standpunkt. Det er nogle argumenter og en politik, vi har fundet realistisk og nødvendig.

1. Det er en skuffelse, vi sikkert deler med de andre grupper, at **informationsgrundlaget** ikke er blevet udvidet på nogle afgørende punkter.

Det er ikke udvalgets skyld, men har noget at gøre med mulighederne for at få tal frem.

Her har L- gruppen en særlig interesse i at kende til det årlige indkøb af lyrik.

Vi tænker os, at det ligger på over 2.000 og under 3.000 eksemplarer, altså en udløsning af ca. 15.000 kr. i biblioteksafgift efter den gældende ordning.

Det antageligt lave tal er et vigtigt forudsætning for vores politik. Den kan formulere, uden de præcise tal, som desværre ikke foreligger, og den kan fastholdes, selv om kommende tal afviger noget. Vi tror nemlig ikke de afviger markant.

2. Vi er ikke fremmede for en endog meget nuanceret beretning af nytillægget af bøger, som foreslået af S-gruppen.

Men vi kan også stærkt tilslutte os en vægning i fire grupper. Det er et meget stort og afgørende fremskridt i forhold til den gældende ordning.

Den er let at kommunikere ud til medlemmerne, den er let at administrere.

For os er det ikke nogen afgørende indvending, at der kan foregå en afvejsstækninj! over grænserne mellem grupperne.

3. Det var et resultat af deri tidligere revision, at toppen blev beskåret. Der skete en vægning, således at bind over antallet 20.000 tæller relativt mindre.

For os er det en målsætning med denne revision at få hævet den del af bunden som er lyrik.

Det sker ud fra argumenter om en markedskorrektio. Den særlige indkøbsstruktur bibliotekerne har opviser et

meget svagt indkøb af én genre, nemlig lyrik.

Der kan være svage indkøb af enkeltbøger af alle arter, men der er ingen anden stor gruppe, der rammes så stærkt som lyrikken.

Hvis man »kun« styrker digte med en fordobling af vægten, så bliver det en samlet forbedring for genren på højst ca. 15.000 kr. pr. år. Det finder vi ikke helt acceptabelt.

En tyvedobling efter model I! betyder således en forbedring på højst 150.000 kr. pr. år. Det er bedre.

Og en fyrredobling efter model I finder vi på ingen måde urimelig.

Virningen i det samlede billede er beskeden, men den psykologiske effekt er for os et afgørende skulderklap.

Og vi mener naturligvis, at den psykologisk set næsten skamløst høje vægning, som vi finder nødvendig, kan revideres så snart bibliotekernes indkøb ændres til væsentligt højere indkøb af digtsamlinger.

Det har ikke været muligt for lyrikgruppen at se andre konstruktive forslag, som udmønter den sympati, som alle har udtalt for lyrikens særlige problemer.

Det må understreges, at gruppen netop ikke argumenterer med særlige kvalitetskriterier. Det er en såkaldt »indkøbskorrektio«: der afregnes som om indkøbet havde været ti eller tyve eller fyre gange så højt.

4. Ved vort forslag om den beskeden overføring af midler fra den bestående bogmasse opnår man bl.a. at selv nyan-skaffede bøger af kategori I ikke vil lide økonomisk afbræk under model 11 — (5,02 mod 5,00 efter den gamle ordning).

Ved model 1 som vi primært ønsker sker der en beskæring, som vi næppe finder urimelig (3,91) for tynde bøger).

Som helhed håber vi, at den forståelse for lyrikken, som sikkert bør udtrykkes stærkest i en forhåbentlig kommende lov om ordkunst, også kan få et inden for helheden beskeden økonomisk, men stærkt psykologisk udtryk i revisionen af loven om biblioteksafgift.

*På Lyriker-gruppens vegne
Vagn Steen*

Udtalelse fra DFs skønlitterære gruppe

Som bilag til Weincke-udvalgets beretning har den skønlitterære gruppe fremsat følgende udtalelse.

Indledning

»Det er unødvendigt over for denne forsamling at betone nødvendigheden af en skabende litteratur. Skønlitteraturen er et uundværligt led i vort kulturliv. Det er også unødvendigt at betone, at litteraturen i et lille land som vort ikke kan trives uden forståelse og støtte fra samfundets side.«

(Julius Bomholt i Folketinget den 29.11. 1939 ved forelæggelsen af forslaget om indførelse af biblioteksafgiften).

Vederlaget til danske forfattere for at stille deres værker til rådighed for offentligt udlån på bibliotekerne indførtes i 1946 som en kulturpolitisk foranstaltning efter pres fra Dansk Forfatterforening og i en situation, hvor det primært ville komme den danske skønlitteratur til gavn.

Politikerne ønskede ikke at skelne efter genre eller kvalitet, hvorfor ordningen fik karakter af en ren rådighedsafgift. Ordningen kom derved til at bygge på to betragtningsmåder: en kulturpolitisk og en ophavsretlig. Balancen mellem de to betragtningsmåder kom til at se sådan ud: en afgift pr. bind — fordelt til udelukkende danske forfattere.

I den forløbne periode er biblioteksbetjeningen blevet udvidet, og nye typer af materiale er kommet til. Den ophavsretlige betragtningsmåde har medført, at man nu ønsker at inddrage de nye rettighedshavere i en automatisk vederlagsordning. Samtidig er den gældende ordning for bogområdet under pres på grund af skævheder og urimeligheder, som er ophobet i tidens løb. Den skønlitterære gruppe deler ønsket om en forandring, som inddrager nye rettighedshavere, og som ændrer på den nugældende fordeling på bogområdet. Vi mener ikke, at disse to ting nødvendigvis skal kædes sammen tidsmæssigt. Uanset hvornår der kan findes et system til inddragelse af nye rettighedshavere, er det allerede nu muligt at foretage de fornødne forandringer for de eksisterende rettighedshavere

på bogområdet.

Den skønlitterære gruppe er enig med de øvrige grupper i Dansk Forfatterforening om en række ønskelige ændringer. Vi mener, at alle offentlige biblioteker bør inddrages under ordningen, vi mener, at oversættelse og forfattere til fkrforfatterværker må med. Vi mener, at originalitetskravene må strammes.

Der er imidlertid nogle punkter, hvor den skønlitterære gruppe ikke fuldt ud — eller slet ikke — deler de øvrige grupper synspunkter. Vi vil i det følgende fremsætte vore forslag og argumentere for dem.

Biblioteksafgiftens administration

Der foreligger et forslag om, at overføre administrationen af biblioteksafgiften fra statsligt til privat regi, det vil sige at overlade administrationen til rettighedshaverens selvforvaltning. For så vidt der er tale om den rent tekniske administration på grundlag af en på forhånd fastsat fordelingsnøgle er problemet ikke så stort. Men det er vort indtryk, at man forestiller sig, at fordelingen mellem rettighedshaverne også skal løses i et sådant privat regi (BAO). Det vil den skønlitterære gruppe advare meget stærkt imod.

Erfaringerne (fra COPY-DAN) har vist, at det medfører konflikter mellem organisationerne. Disse tvinges til at føre langvarige og kostbare voldgiftssager mod hinanden — med det resultat, at fordelingen til rettighedshaverne kan trække ud i årevis, og at det bliver en domstol uden kulturpolitisk indsigt eller mandat, som afgør fordelingen.

Forslaget bygger formentlig på arbejdet i udvalget vedrørende revision af ophavsretslovgivningen, jfr. 5. delbetænkning herfra (»Ophavsretligt biblioteksvederlag«, 1985). Der er imidlertid ingen tanker om at gøre biblioteksafgiften til en egentlig ophavsretlig funderet ordning, man vil fortsat bevare den som en national kulturpolitisk foranstaltning. Derfor fremgår det også af kommissoriet for det nuværende lovrevisionsudvalg vedrørende biblioteksafgiften, at udvalget skal »drøfte og vurdere de fremtidige fordelingsprincipper«.

Det er for den skønlitterære gruppe meget væsentligt at understrege, at der må forelig-

ge en beslutning fra ministeriel side, gerne med grundlag i råd fra og forhandlinger med organisationerne, før der træffes afegrelse om, hvor den tekniske administration skal placeres. Det vil spare organisationerne for betydelige beløb i sagsomkostninger, det vil være en fordel for det fremtidige samarbejde mellem dem — og uden en sådan beslutning vil risikoen være, at indførelsen af et nyt system vil blive trukket i langdrag. Vi opfordrer meget stærkt lovrevisionsudvalget til at tage dette spørgsmål op til fornyet drøftelse.

Vi skal i denne forbindelse understrege, at uanset om de nye grupper af retlighedshavere inddrages, bør der allerede nu træffes beslutning om en nyordning for bogområdet og de hidtidige afgiftsmodtagere. Vi ser ingen grund til at ændringerne på bogområdet behøver at afvente problemerne løsning på alle de nye områder.

Det vil fremgå af det efterfølgende, at administrationen af selve den konkrete individuelle fordeling til forfatterne vil være uhyre enkel, når principperne først er fastlagt — for bogområdet vil det formentlig være muligt at lade den overgå til Dansk Forfatterforening med et administrationsvedlæg, som sikkert vil være mindre end den nuværende administration koster.

Biblioteksafgiftens fordeling: beregningsgrundlaget

Vederlaget til danske forfattere til at stille deres værker til rådighed for offentlig udlån blev oprindeligt fastsat til et beløb pr. bind. Det var, da ordningen blev indført, et system, som opfyldte de kulturpolitiske intentioner, samtidig med at man havde et vist element af »ophavsret«, idet man ikke skelnede efter kvalitet eller genre. Den historiske udvikling siden 1946 har i nogen grad ændret på ordningens forudsætninger.

De første lister over de højst vederlagte modtagere var i en årrække tæt besat med kendte, skønlitterære navne, og de skønlitterære forfattere kan anslås til at have udgjort omkring 80 procent af modtagerne dengang. I dag er der ikke længere et eneste rent skønlitterært forfatterskab mellem de øverste tyve på listen (som modtager mellem ca. 300.000 og ca. 700.000 kr. årligt), og man skal tælle ca. halvtreds,

før man har de to første skønlitterære navne, henholdsvis nr. 21 og nr. 47. Resten er forfattere af populære fagbøger og skolebøger, børne- og ungdomsbøger — og denne tendens er gennemgående ned gennem listen. Vi anslår den del, der i dag kommer skønlitteraturen for voksne til gode af den samlede bevilling til ikke meget over 5 procent — med en faldende tendens.

Det er til dels et resultat af en ændret indkøbspolitik for bibliotekerne, udfra en ændret efterspørgsel fra lånerne. Men det skyldes også en ændret bogproduktion, som ikke er helt uden sammenhæng med den gældende afgiftssystem. Det er en fordel at producere »tynde« bøger, idet hvert bind jo tæller som en enhed i afgiftsberegningen. Man har set eksempler på »afgiftstænkning« i form af vilkårlige opdelinger af værker i flere bind, og under alle omstændigheder har det forekommet urimeligt, at et værk på tyve sider modtager det samme vederlag som et værk på 400 sider.

Den skønlitterære gruppe ønsker ikke at løse disse problemer gennem indførelse af kvalitetskriterier eller diskrimination mellem forskellige genrer (men er enige med de øvrige grupper om nødvendigheden af en stramning af originalitetskriteriet, så rene genfortællinger eller oversættelser ikke stilles lige med originale værker af enhver genre).

Vi ønsker at fastholde afgiftens karakter af en generel rådighedsafgift, men vi ønsker et nyt beregningsgrundlag, der på en bedre måde er knyttet til mængden af beskyttet materiale, som stilles til rådighed. Vi mener, at dette kan opnås ved at ændre beregningsgrundlaget fra antal bind pr. forfatter til at være antal normalsider pr. forfatter.

Denne form for kvantitativt beregningsgrundlag er kendt fra mange andre sammenhænge, selv fra sammenhænge, som er rent ophavsretligt betingede. I Danmarks Radio honoreres en oplæst tekst efter sin varighed, et dramatisk værk ligeledes, og i KODA afregnes efter bl.a. spilletid.

En afgift pr. normalside (prosa: 2000 enheder, lyrik: 32 linier) vil udelukke »afgiftstænkning«, den vil være let at administrere, og den vil være logisk og forståelig for såvel offentligheden som for forfatterne selv. Og den vil

løse fordelingsproblemerne mellem forfatter og illustratør, idet forfatteren naturligvis kun vederlægges for bogens tekstmængde, mens illustratøren vederlægges for billedmængden. (Vi har ikke taget stilling til, hvorledes et tilsvarende system skal se ud for illustratørernes vedkommende, men vi mener at det grundlæggende princip bør være det samme: en afgift knyttet til mængden af det materiale, som stilles til rådighed.)

Normalsidebegrebet er i forvejen indarbejdet i den litterære verden. For oversættelser er det direkte grundlaget for deres honorar, forlæggerne arbejder med det, når de beregner omfanget af en bog, og det lægges til grund for omfanget af pensum i undervisningssektoren. I en ny ordning kan forlaget på selve bogen deklarere antallet af normalsider, eller det kan optælles i Indbindingscentralen på ganske få minutter.

Der er tanker fremme om, at man kunne kombinere en sideoptælling med et antal kategorier. Vi mener, at en sådan ordning blot vil genindføre en »afgiftstænkning« ad bagdøren og fastholder så et nyt kvantitativt beregningsgrundlag den velkendte normalside.

Ved at modvirke tendensen til at fremstille unødigt tynde bøger vil man iøvrigt kunne spare penge på bibliotekernes indkøbskonti. Man vil få mere for de samme penge, idet den samme tekstmængde naturligvis er dyrere, når den fordeles på flere bind.

Biblioteksafgiftens fordeling: genrekompensation

Den nuværende afgiftssystem diskriminerer i voldsom grad værker med stor tekstmængde. Dette problem vil blive løst, når man lægger normalsideantallet til grund for afgiftsberegningen. Der er imidlertid tre genrer, hvis tekstmængde er lille, og som vil få problemer under et nyt system. Det drejer sig om lyrik, det drejer sig om kortprosa for voksne, og det drejer sig om billedbøger med tekst for børn.

Det vil være let at løse dette problem inden for rammerne af det nye system. Vi mener, at der skal tillægges værker indenfor disse genrer en kompensationsfaktor i form af en multiplikationsfaktor, således at antallet af normalsider i disse værker ganges med en sådan faktor og derpå indgår i det al-

mindelige beregningsgrundlag.

Der er fortillfælde for en sådan multiplikationsfaktor andre steder, også hvor det drejer sig om rent ophavsretligt funderede afatler. I Danmarks Radio honoreres med dobbelt takst, når det er lyrik, som oplæses, antologitarifferne er for lyrik dobbelte, og i KODA-systemet er en såkaldt komplicationsfaktor indregnet i fordelingen, det som før kaldtes »genretabellen«.

Trods henvendelser er det ikke lykkedes os fra biblioteksside af få tal, som kunne give os et grundlag for at fastsætte en sådan multiplikationsfaktor. På baggrund af de nævnte fortillfælde foreslår vi, at man begynder med en faktor på 2. Senere undersøgelser af det fungerende system vil så kunne danne grundlag for eventuelle forslag til justeringer.

Biblioteksafgiftens fordeling: den eksisterende bogbestand

Svaghederne ved det gældende afgiftssystem har hobet sig op over en årrække, og er nu så iøjnefaldende både for forfatterne og for offentligheden, at en ændring er nødvendig også for den eksisterende bogbestand. Dertil kommer, at det vil være administrativt besværligt og kostbart i længere tid at køre med to helt forskellige systemer.

Vi er bekendt med en modvilje i udvalget mod at inddrage den eksisterende bogbestand, en modvilje, som bygger på en vurdering af omkostningerne ved projektet. Der har været nævnt tal som 600 og 400 mill. kr. (Heins notat af 20.11.87). Dette skøn er overordentlig løst (»Der er ikke udført økonomiberegninger på opgaven, men et umiddelbart skøn tyder på...«) og bygger på en forkert forudsætning, nemlig at »det drejer sig om næsten 70 mio enheder, der skal registreres«.

Der er naturligvis ikke tale om en totaloptælling af alt, hvad der findes på bibliotekerne, men kun om en optælling af den bestand, som efter den gældende ordning er afgiftsberettiget. Der er heller ikke tale om, at alle enheder efter den gældende ordning skal optælles hver for sig. Det drejer sig om ca. 50.000 værker, hvis normalsideantal skal optælles, og så ganges der op med. antallet af eksemplarer.

At optælle et værk er som nævnt et spørgsmål om minutter — ved hjælp af en lomremegner.

Den rent tekniske procedure er i sig selv simpel, den praktiske gennemførelse vil sagkyndige bedre end vi kunne tilrettelægge. Vi har ved henvendelser til edb-sagkyndige, til bibliotekarer og til bibliotekstilsynet fået bekræftet, at Heins tal er stærkt overdrevene.

Dertil kommer to betragtninger. For det første må udgiften ved en medinddragelse af det hidtil afgiftsberettigede materiale vurderes i sammenhæng med virkningen af omlægningen og sættes i forhold til de økonomiske konsekvenser. For det andet må omkostningerne vurderes i sammenhæng med de omkostninger, som er forbundet med at skulle køre videre med to helt forskellige systemer i en længere årrække.

Den skønslitterære gruppe fastholder derfor kravet om, at det afgiftsberettigede materiale i den eksisterende bogbestand kommer med i en ny ordning så hurtigt som muligt. Skulle det mod forventning vise sig administrativt umuligt at optælle antallet af normalsider, kan vi som et kompromis acceptere, at man i den eksisterende bogbestand tæller en side som en side, altså bygger på det **sidetall**, der står på kartotekortet.

Skulle det vise sig, at en totaloptælling af afgiftsberettiget materiale efter den nugældende ordning vil udskyde gennemførelsen af et ensartet system i urimelig lang tid, er vi indstillet på at acceptere en statistisk repræsentativ stikprøveoptælling som grundlag for en samlet overgang til det nye, let administrerbare system.

Det er blevet os oplyst (Hein), at der er en statistisk usikkerhed ved en repræsentativ stikprøveoptælling (naturligvis afhængig af stikprøvens omfang), men at denne usikkerhed i hvert fald ikke er større end usikkerheden ved den nuværende optælling af afgang og tilgang som grundlag for bindafgiftens fordeling.

Vi ønsker denne optælling foretaget så hurtigt som muligt, så et ensartet system kan komme til at fungere. For at forhindre, at enkelte forfattere rammes af en stor og pludselig **indtægtsnedgang**, ønsker vi en overgangsordning på fire år før den økonomiske virkning er slået fuldt ud i gennem.

Afsluttende overvejelser

Den skønslitterære gruppe ønsker afslutningsvis at kommentere nogle af de andre forslag, som har været fremme i debatten — ikke for at tage forbehold overfor vort logiske og let administrerbare forslag: afgift pr. normalside — men for at bidrage til lovrevisionsudvalgets arbejde med at »drøfte og vurdere de fremtidige fordelingsprincipper«.

I den nugældende ordning optræder den såkaldte »falldende krone«, det vil sige, at bindafgiften falder trinvis med et stigende antal bind. Det er en form for »mængderabat« som er en ophavsretlig tanke **fremmed**, og som er uden kulturpolitisk begrundelse. Vi mener, at vores system vil overflødigsgøre denne rabat. Skulle man imidlertid fortsat ønske at tænke i rabatordninger, så kunne man naturligt inddrage skolebibliotekernes klassesæt i en sådan tanke.

Vi har overvejet de tanker, som har været fremsat om et »loft« over det beløb, som en enkelt forfatter kunne få i samlet biblioteksafgift. Også en sådan tanke er ophavsrets-fremmet, og problemet vil efter vor vurdering blive løst med et system, som bygger på tekstmængden som beregningsgrundlag. Hvis man alligevel ønsker at indføre et loft, bør det sættes ret højt, for eksempel ved 250.000 kr. (1988).

Der er i øjeblikket en »bagatelgrænse« på 100 bind: har en forfatter mindre end 100 bind udbetales ingen afgift. Vi mener, at man for at begrænse administrationen godt kunne hæve denne bagatelgrænse, således at afgiftsbeløb under for eksempel 1000 kr. ikke kom til udbetaling. Man må dog være opmærksom på, at man derved kan komme til at ramme **lyrikken**, især de unge forfattere.

Endelig har indførelsen af en bogdefinition været drøftet. En sådan vil være overflødig med et beregningsgrundlag som det vi foreslår.

Sammendrag

1) Ministeriet må påtage sig medansvar for beslutning om beregningsgrundlag og fordeling. Beslutning herom må være truffet, før det administrative regi fastlægges.

2) Beregningsgrundlaget for

biblioteksafgiften for bøger ændres fra at være antal bind pr. forfatter til at være tekstmængden, opgjort i normalsider pr. forfatter.

3) Det afgiftsberettigede materiale i den eksisterende bogbestand optælles og inddrages i det nye system så hurtigt som muligt. (Prioritering: a) totaloptælling efter normalsider, b) totaloptælling efter bogsider, c) stikprøveoptælling efter normalsider, d) **stikprøve**-optælling efter bogsider.)

4) Genrekompensation i form af en multiplikationsfaktor 2 for antal normalsider for lyrik, kortprosa for voksne og billedbøger med tekst for børn.

5) Bogområdet inddrages straks uden at afvente den nærmere ordning for de nye typer af biblioteksenheder.

For den skønslitterære gruppes styrelse:
Suzanne Giese
Jesper Jensen

Udtalelse fra DFs oversætter-gruppe

O-gruppen i Dansk Forfatterforening har fremsat følgende udtalelse i forbindelse med Weincke-udvalgets beretning.

Det har i årevis været O-gruppens krav til en revision af den gældende bibliotekslov, at oversatte bøger på bibliotekerne optælles og udløser en afgift til oversætterne pr. bind i lighed med originale danske bøger. Mængden af oversatte bøger på danske biblioteker er så stor, at det ikke er rimeligt at beregne oversætternes biblioteksafgift efter skøn og uddele den af en fastlagt rådighedssum, som det hidtil har været tilfældet. Den hidtidige beløbsramme er desuden — trods udvidelser i de senere år — stadig alt for snæver og kan ikke følge udviklingen i oversætternes repræsentation på bibliotekerne smidigt nok.

Vort hovedsynspunkt gennem årene har været, at et oversat bind bør udløse 50% af den afgift, et originalt dansk bind udløser. Princippet om »halvt original-vederlag« til oversætterne anvendes f.eks. ved Danmarks Radios udbetaling for brug af oversatte lit-

terære tekster og ved KODA/ncb's beregning af vederlag for brug af oversatte musiktekster.

I den diskussion, der har været ført i Dansk Forfatterforening om ændrede fordelingsprincipper for de danske originalforfatteres biblioteksafgift — og som medførte Weincke-udvalgets nedsættelse — har det været O-gruppens holdning, at vi ikke ville tage stilling hverken for eller imod nogen enkelt anden gruppes særinteresser. Det skal dog understreges, at vi ikke på nogen måde har kunnet gå ind for ordninger, som har været lagt an på egentlige kvalitative bedømmelser ved udløsningen af afgiften. En kvalitativ forhandsprioritering ville kræve en ganske anden lovgivning end den, vi kender i dag. Det nuværende lovgivningsgrundlag er baseret på, at biblioteksafgiften er et vederlag for brugen af forfatterens bøger. Det giver sig selv, at O-gruppen ikke har kunnet eller villet indlade sig på de **generdiskussioner**, som har været ført i Dansk Forfatterforening, når vore egne krav til en retfærdig biblioteksafgiftslov endnu ikke er opfyldt.

Når dette er sagt, vil vi fra O-gruppens styrelse ikke undlade at **nævne**, at vi nikker genkendende til den diskussion, der har været ført mellem Forfatterforeningens øvrige grupper. Vi står i samme **konflikt**, når midlerne skal udddeles, som de øvrige grupper. O-gruppen har set det som et stort fremskridt, at man i Weincke-udvalget i princippet har fundet frem til et kvantitativt fordelingsystem. Det vil, uden at vi i O-gruppen vil lægge os fast på en af de tre mulige modeller, bidrage til en retfærdigere fordeling af biblioteksafgiften, også for oversætterne.

Vi har i overensstemmelse med denne holdning afgivet følgende udtalelse til formanden Willi Weinckes beretning:

Idet **O-gruppens** styrelse tager som udgangspunkt, at oversatte bøger ved lovrevisi- onen ikrafttræden vil udløse 1/2 **biblioteksafgift**, støtter styrelsen de hovedlinier for graderet fordeling, som Dansk Forfatterforenings primærgrupper endeligt måtte enes om.

På O-styrelsens vegne
Henning Vanggaard

